

Klimatický rozvrat ve veřejnoprávním publicistickém pořadu Nedej se

Bc. Kryštof Zvolánek

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Audiovize

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kryštof Zvolánek**
Osobní číslo: **K16136**
Studijní program: **B8209 Teorie a praxe audiovizuální tvorby**
Studijní obor: **Audiovizuální tvorba – Střihová skladba**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **1. Teoretická část:**
Klimatický rozvrat ve veřejnoprávním publicistickém pořadu Nedej se
2. Praktická část:
Audiovizuální dílo nebo tematický soubor audiovizuálních děl, délka minimálně 12 minut, střihová skladba.

Zásady pro vypracování

1. Teoretická část:

Rozsah práce: minimálně 15 normostran textu bez započítání obsahu, rejstříku a obrazových příloh.

Formální podoba: Jednotná formální úprava teoretické části práce, její uložení a zpřístupnění se řídí aktuální verzí příslušné směrnice rektora. Student odevzdává 1 ks fyzické (tištěné) práce v kroužkové či pevné vazbě. Tištěná verze práce obsahuje originální „Zadání DP/BP“ včetně příslušných podpisů a studentem podepsané Prohlášení o původnosti práce. Práce v elektronické podobě obsahuje nascanované „Zadání DP/BP“ se všemi formálními náležitostmi a také nepodepsané Prohlášení studenta o původnosti práce. Plný text elektronické verze ve formátu PDF/A student odevzdá nahráním do IS/STAG a do příslušné složky na NAS-AAV (viz níže).

Pokyny k vypracování: prostudujte a analyzujte dostupné materiály z profesního hlediska a formulujte závěry a získané vědomosti do podoby akademického/odborného textu.

2. Praktická část:

a) Stříhová skladba audiovizuálního díla v minimální délce 12 minut či soubor audiovizuálních děl oficiálně schválený před odevzdáním Výrobní komisí ateliéru Audiovizuální tvorba.

b) Upoutávka, teaser či trailer na předložené audiovizuální dílo.

c) Písemná explikace z pohledu dané specializace. Minimální rozsah 2 normostrany.

d) Anotace.

e) Technický scénář.

f) Štábová listina.

V případě, že je dílo autorským počinem nebo není součástí praktické části SZS studenta produkce, je nutné dodržet dále zásady: a – h (dle zadání praktické části práce na oboru Produkce). Tato data odevzdává za projekt vždy jeden člověk. Nezbytná je konzultace s vedením AAV.

Všechny odevzdávané materiály musí splňovat vnitřní technické normy AAV pro odevzdávání prací a musí být řádně popsány (jméno, název, logo fakulty, formát, rozlišení). Součástí závěrečné práce je vytištěný a podepsaný formulář „Údaje o bakalářské práci studenta“.

Ve složce na NAS-AAV, označené „Bakalářská / Magisterská práce“ uložte:

1. Teoretickou práci ve formátu PDF/A dle specifikací výše.

2. Vytvořte podsložku Praktická práce, která bude obsahovat materiály částí a- f. Film ve formátu HD (1080p) či 4K (2160p) v odpovídajícím datovém toku a kontejneru MPEG-4 part10 (MPEG-4 AVC).

3. Vytvořte podsložku s názvem Katalog, která bude obsahovat „Podklady pro katalog FMK UTB ve Zlíně“: 10 kusů obrazové dokumentace praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní e-mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: **dle vnitřní normy**
Rozsah příloh: **dle vypracování**
Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BRÁZDIL, R. – MOŽNÝ, M. – KLÍR, T. – ŘEZNÍČKOVÁ, L. – TRNKA, M. – DOBROVOLNÝ, P. – KOTYZA, O. Climate variability and changes in the agricultural cycle in the Czech Lands from the sixteenth century to the present. *Theoretical and Applied Climatology*. 2019. sv. 136, č. 1-2, s. 553–573. ISSN 0177-798X. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007%2F00704-018-2508-3>
- BRÁZDIL, R. – DOBROVOLNÝ, P. – TRNKA, M. – ŘEZNÍČKOVÁ, L. – DOLÁK, L. – KOTYZA, O. Extreme droughts and human responses to them: the Czech Lands in the pre-instrumental period. *Climate of the Past*. 2019. sv. 15, č. 1, s. 1–24. ISSN 1814-9324. URL: <https://www.clim-past.net/15/1/2019/cp-15-1-2019>.
- HLAVINKA, P. – MEITNER, J. – BALEK, J. – SEMERÁDOVÁ, D. – ŽALUD, Z. – BLÁHOVÁ, M. – LUKAS, V. – TRNKA, M. Využití družicových dat pro předpověď regionálních výnosů plodin. *Úroda*. 2019. sv. 67, č. 3, s. 73–77. ISSN 0139-6013.
- MCKIBBEN, Bill. *Falter: has the human game begun to play itself out?*. New York: Henry Holt and Company, 2019. ISBN 978-1250178268.
- Six Degrees: Our Future on a Hotter Planet*. 1. USA: National Geographic, 2008. ISBN 1426203853. Listina základních práv a svobod České republiky
- Beattie, G., Sale, L. and McGuire, L. (2011) "An inconvenient truth? Can a film really affect psychological mood and our explicit attitudes towards climate change?", *Semiotica*, Vol. 2011, No. 187, pp.105-125 Balmford, A., Manica, A., Airey, L., Birkin, L., Oliver, A. and Schleicher, J. (2004) "Hollywood, climate change, and the public", *Science*, Vol. 305, No. 5691, pp.1713-1713.
- HAWKEN, Paul. *Drawdown: the most comprehensive plan ever proposed to reverse global warming*. New York, New York: Penguin Books, [2017]. ISBN 9780143130444.
- MOLDAN, Bedřich. (Ne)udržitelný rozvoj: ekologie – hrozba i naděje. 2. vyd. V Praze: Karolinum, 2003. ISBN 8024607697.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Markéta Dvořáčková**
Kabinet teoretických studií

Datum zadání bakalářské práce: **11. srpna 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **12. srpna 2020**

L.S.

doc. Mgr. Irena Armutidisová
děkanka

MgA. Irena Kocí
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ / DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), lze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské/diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na bakalářské/diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne:

Jméno a příjmení studenta:

.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Bakalářská práce analyzuje podmínky tvorby v environmentálním publicistickém investigativním pořadu České televize s názvem „Nedej se“. Text zkoumá, jak se v práci režisérů pořadu, který vzniká v regulovaném prostředí veřejnoprávní televize, odráží společenský vývoj od devadesátých let až do současnosti. Prostřednictvím výpovědí režisérů zkoumá, jakým způsobem hledají cesty, jak veřejnost o klimatickém rozvratu informovat.

Klíčová slova: Nedej se, Česká televize, globální oteplování, klimatický rozvrat, Václav Klaus, aktivismus, veřejný zájem, soukromý zájem, neoliberalismus.

ABSTRACT

The bachelor's thesis analyzes the conditions of production in the environmental journalistic investigative program of Czech Television entitled "Don't Give Up". The text examines how the directors of the show, which is created in a regulated public television environment, reflect social developments from the 1990s to the present. Through the testimonies of the directors, text explores how they look for ways to inform the public about climate disruption.

Keywords: Nedej se, Czech Television, global warming, climatic disruption, Václav Klaus, activism, public interest, private interest, neoliberalism.

“Every one of us is, in the cosmic perspective, precious. If a human disagrees with you, let him live. In a hundred billion galaxies, you will not find another.”

— Carl Sagan

“For me, it is far better to grasp the Universe as it really is than to persist in delusion, however satisfying and reassuring.”

— Carl Sagan

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Josef Velek drip

OBSAH

ÚVOD	13
I TEORETICKÁ ČÁST	16
HISTORIE POŘADU NEDEJ SE	17
1.1 SITUACE PŘED VZNIKEM POŘADU „NEDEJ SE“	17
1.2 VZNIK ČESKÉ TELEVIZE	18
1.3 VZNIK POŘADU NEDEJ SE	19
1.4 NEDEJ SE V DEVADESÁTÝCH LETECH DVACÁTÉHO STOLETÍ	21
1.4.1 VELKÁ POPULARITA POŘADU V 90. LETECH	21
1.4.2 NEDEJ SE A OBDOBÍ PRIVATIZACE	22
1.4.3 FORMÁLNÍ ZMĚNY POŘADU	27
1.5 POŘAD NEDEJ SE V 21. STOLETÍ	31
1.6 SOUČASNÁ PODOBA POŘADU NEDEJ SE	33
1.6.1 ROZDĚLENÍ HODINOVÉHO BLOKU	34
1.6.2 SLOŽENÍ STÁLÉHO REŽISÉRSKÉHO TÝMU „NEDEJ SE“	34
II ANALYTICKÁ ČÁST	40
TVŮRČÍ PODMÍNKY POŘADU NEDEJ SE	41
2.1 NEDEJ SE – PATAGONIE (2001)	44
2.1.1 REŽISÉR PAVEL BEZOUŠKA	44
2.1.2 TECHNICKÝ POPIS DÍLU NEDEJ SE: PATAGONIE (2001)	47
2.1.3 FORMÁLNÍ ZPRACOVÁNÍ POŘADU	47
2.1.4 ANALÝZA DÍLA	47
2.2 NEDEJ SE – KLIMATIČTÍ VĚZNI (2019)	55
2.2.1 REŽISÉR MARTIN MAREK	55
2.2.2 TECHNICKÝ POPIS DÍLU	57
2.2.3 FORMÁLNÍ ZPRACOVÁNÍ POŘADU	58
2.2.4 OBSAH DÍLU	58
2.2.5 ANALÝZA DÍLA	58
2.3 JAK SE TVOŘÍ V NEDEJ SE	63
2.3.1 VOLBA NÁMĚTU	64
2.3.2 DOSAHE NEDEJ SE	64
2.3.3 SOUKROMÝ A VEŘEJNÝ ZÁJEM	65

2.4 CO ZNAMENÁ ZNAČKA NEDEJ SE V KONTEXTU KLIMATICKÉHO ROZVRATU?.....	70
2.4.1 KAUZA OBORY RADĚJOV	74
2.5 NEDEJ SE VE VZTAHU K ČESKÉ TELEVIZI.....	79
2.6 DOPORUČENÍ NA NAVAZUJÍCÍ VÝZKUM.....	84
ZÁVĚR.....	85
POUŽITÉ POJMY	89
BIBLIOGRAFIE.....	92
SEZNAM OBRÁZKŮ	98
SEZNAM TABULEK.....	99
SEZNAM PŘÍLOH.....	100

ÚVOD

Je pro mě obtížné mluvit o procesech spojených s klimatickými změnami, přesto poslední roky mé skromné filmové tvorby naplňují díla, která mají silnou tendenci se environmentálním tématům věnovat. Téma odpadů jsem řešil pohledem pracovníků technických služeb a rabínů v Jeruzalémě, na spor o vodu na novomlýnských nádržích jsem pohlížel očima rybáka obecného, ale i člověka a jeho zájmů, jakkoliv o nich můžu v jejich plné míře jen tušit.

Přes obsáhlost tématu klimatického rozvratu a všech jevů, které zahrnuje, je právě poznávání jeho příčin a následků důležitou a nutnou součástí života každého z nás, a to zejména ve vyspělých částech světa.

Svou již druhou bakalářskou práci píšu jako člověk, který se většinu svého života environmentálními tématy zabývá, blíže je sleduje a dobrovolně se ve svém volném čase vzdělává a utváří si vlastní názor na základě interakcí s různými názorovými skupinami. Již od sedmdesátých let nás odborníci varují, že je třeba omezit spalování fosilních paliv, abychom zpomalili globální oteplování. Tyto poznatky jsou od té doby relativizovány různými zájmovými skupinami. Vědecké poznání nebylo důsledně vyslyšeno a širší problémy spojené se změnou klimatu akcelerují po celém světě. Jednotlivé státy jsou ekonomicky svázané s politikou nekonečného růstu a účastní se globální ekonomické soutěže. Toto geopolitické uspořádání našlo způsob, jak zacelit ozonovou vrstvu – už však nenalezlo účinný způsob, jak se dohodnout na společném postupu k zpomalení nebo zastavení klimatického rozvratu.

Klimatickým rozvratem souhrnně označuji jevy, které souvisí s vychýlením dlouhodobé rovnováhy procesů našeho klimatu. Jmenovitě zejména se změnami koncentrací antropogenních skleníkových plynů v atmosféře, změnami teplot v oceánech a na pevnině, s masovým úbytkem živočišných druhů, s probíhající ztrátou biodiverzity a původních biotopů, celkovým rozmachem naší civilizace a všech důsledků přirozeně patřící k tomuto procesu.

Žít v roce 2020 nás předurčuje k silnému diskurzu ve vnímání problematiky klimatického rozvratu. Narodili jsme se do systému vycházejícího z násilné kolonizace světa, založeného na spalování fosilních zdrojů a ekonomicky závislého na exploataci přírody. Zároveň neznáme alternativní systém.

Píšu tuto práci jako student filmové školy zřízené státem, který se přímo podílí na globálním systému nekonečného růstu. Chci vyzkoumat, jak se ve veřejnoprávní televizi, zřízené tímto státem pomocí zákona o ČT z roku 1991, měnily podmínky vzniku publicistického investigativního pořadu Nedej se zabývající se klimatickým rozvratem. Tento pořad pravidelně kritizuje lidi, kteří prosazují svůj soukromý zájem nad zájem veřejný nebo v rozporu s ním. Silné soukromé zájmy často prosazují lidé s vysokým společenským kapitálem, kteří se skrze státní aparát posléze mohou snažit pořad různými způsoby ovlivnit, omezit či diskreditovat. Vzniká tak třetí plocha, která je předmětem zkoumání této práce. Z tahů na pomyslné šachovnici v teorii her vyplývá mnoho procesů, jež si tato práce klade za cíl v různé míře pojmenovat a které mají obecnou platnost v přesahu do globálního měřítka.

Obsahem první kapitoly je seznámení s vývojem pořadu v devadesátých letech. Pro tuto kapitolu byly zdrojem informací archivní DVD Nedej se, rozhovory s dramaturgem pořadu Pavlem Bezouškou a další dohledatelné sekundární zdroje.

V druhé kapitole jsou na konkrétních dílech porovnány dva režijní přístupy, které se zabývají důsledky klimatického rozvratu a byly natočeny s téměř dvacetiletým rozestupem. Skrze rozhovory s Pavlem Bezouškou a Martinem Markem jsou rozebrány konkrétní okolnosti vzniku těchto děl. V závěru se kapitola věnuje současné pozici pořadu Nedej se ve veřejném prostoru a vyhodnocuje, jakou společenskou roli tento pořad má a jaká je jeho funkce v obraně veřejného zájmu.

Smyslem této práce je také přiblížit studentům v akademickém prostředí co nejvíce objektivní svědectví o tvůrčích podmínkách režisérské profese v publicistickém investigativním environmentálním pořadu Nedej se ve veřejnoprávní televizi a z toho plynoucí zkušenosti ze střetů s výše popsaným systémem.

I malé oteplení má následky na křehkou a vyváženou biosféru této planety.¹ Tato práce se svou existencí snaží bojovat za klimatickou spravedlnost, rovnoprávnost rasovou, genderovou a další, práva původních obyvatel před kolonizací a práva LGBTQ+ komunity. Klade si za cíl, abychom společně nacházeli cesty k svrhnutí globální nadvlády fosilního průmyslu zodpovědnou za destrukci přirozených životních podmínek.

¹ Summary for Policymakers. In: Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty.

Nedej se.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE POŘADU NEDEJ SE

Tato kapitola bude pojednávat o vývoji pořadu Nedej se v devadesátých letech. Na závěr kapitoly je shrnut vývoj v 21. století, popsán současný formát, ve kterém se pořad vysílá a shrnuto základní poznání o klimatickém rozvratu.

1.1 Situace před vznikem pořadu „Nedej se“

V osmdesátých letech nebylo v Československé televizi mnoho prostoru pro ekologická témata, cenzurována jako kritika státu. Na konci osmdesátých let výjimku tvořilo pár pořadů pro děti a mladistvé, kde byla environmentální témata tolerována. Mezi nimi byly například pořady, ve kterých vystupoval spisovatel Josef Velek.

Obrázek 1 - Josef Velek ve své reportáži z konce 80. let o čistírnách odpadních vod.

Josef Velek ke konci osmdesátých let položil základy environmentální žurnalistiky, když nejen perem, ale i kamerou a mikrofonom bojoval proti zlovůli tehdejšího režimu, který měl ochranu životního prostředí „už na posledním místě“. Cestoval po tehdejších

Československu, představoval nové technologie a nepřímou kritizoval tehdejší režim za jeho nečinnost v oblasti ochrany životního prostředí. Byl populární a režim ho toleroval.²

Jeho dílo není dodnes příliš známo, digitalizované fragmenty jeho reportáží jsou uloženy v archivech ČT. Velekův život a roli environmentálních hnutí během transformace v roce 1989 vzpomíná Ivo Bystřičan ve svém filmovém cyklu „*Dějiny neposlušnosti*“. Josef Velek je zmíněn, včetně ukázky z dobové reportáže, v díle zvaném *Dějiny neposlušnosti 3*.

Rok po pádu režimu, v roce 1990, Velek svých padesáti letech za záhadných okolností utonul při potápění v Rudém moři. Pár měsíců předtím pomohl například zabránit pálení nebezpečného odpadu v liberecké spalovně odpadů.³ Přínos Josefa Veleka environmentální publicistice před vznikem Nedej se by mohlo být zajímavé téma pro samostatnou práci. Z pohledu Nedej se je Velek významný pro vytvoření diváckého podhoubí pro vznik pořadu.

1.1.1 Vznik České televize

Zákon 483/1991 Sb. České národní rady ze dne 7. listopadu 1991 o České televizi zřídil s platností od 1.1.1992 Českou televizi jako právnickou osobu, která nakládá s majetkem, který spravovala do té doby státem zřízená Československá televize.⁴

§ 2 [DZ]

(1) Česká televize poskytuje službu veřejnosti tvorbou a šířením televizních programů, popřípadě dalšího multimediálního obsahu a doplňkových služeb na celém území České republiky za účelem naplňování demokratických, sociálních a kulturních potřeb společnosti a potřeby zachovat mediální pluralitu (dále jen "veřejná služba v oblasti televizního vysílání").

(2) Hlavními úkoly veřejné služby v oblasti televizního vysílání jsou zejména

a) poskytování objektivních, ověřených, ve svém celku vyvážených a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů,

b) přispívání k právnímu vědomí obyvatel České republiky,

² BYSTRĚČAN, Ivo. *Dějiny neposlušnosti (3)*.

³ KOVÁŘ, Pavel. *POHNUTÉ OSUDY: Ekologický reportér Velek utonul za záhadných okolností* [online].

⁴ *Zákon o České televizi*. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=483&r=1991>.

c) vytváření a šíření programů a poskytování vyvážené nabídky pořadů pro všechny skupiny obyvatel se zřetelem na svobodu jejich náboženské víry a přesvědčení, kulturu, etnický nebo národnostní původ, národní totožnost, sociální původ, věk nebo pohlaví tak, aby tyto programy a pořady odrážely rozmanitost názorů a politických, náboženských, filozofických a uměleckých směrů, a to s cílem posílit vzájemné porozumění a toleranci a podporovat soudržnost pluralitní společnosti,

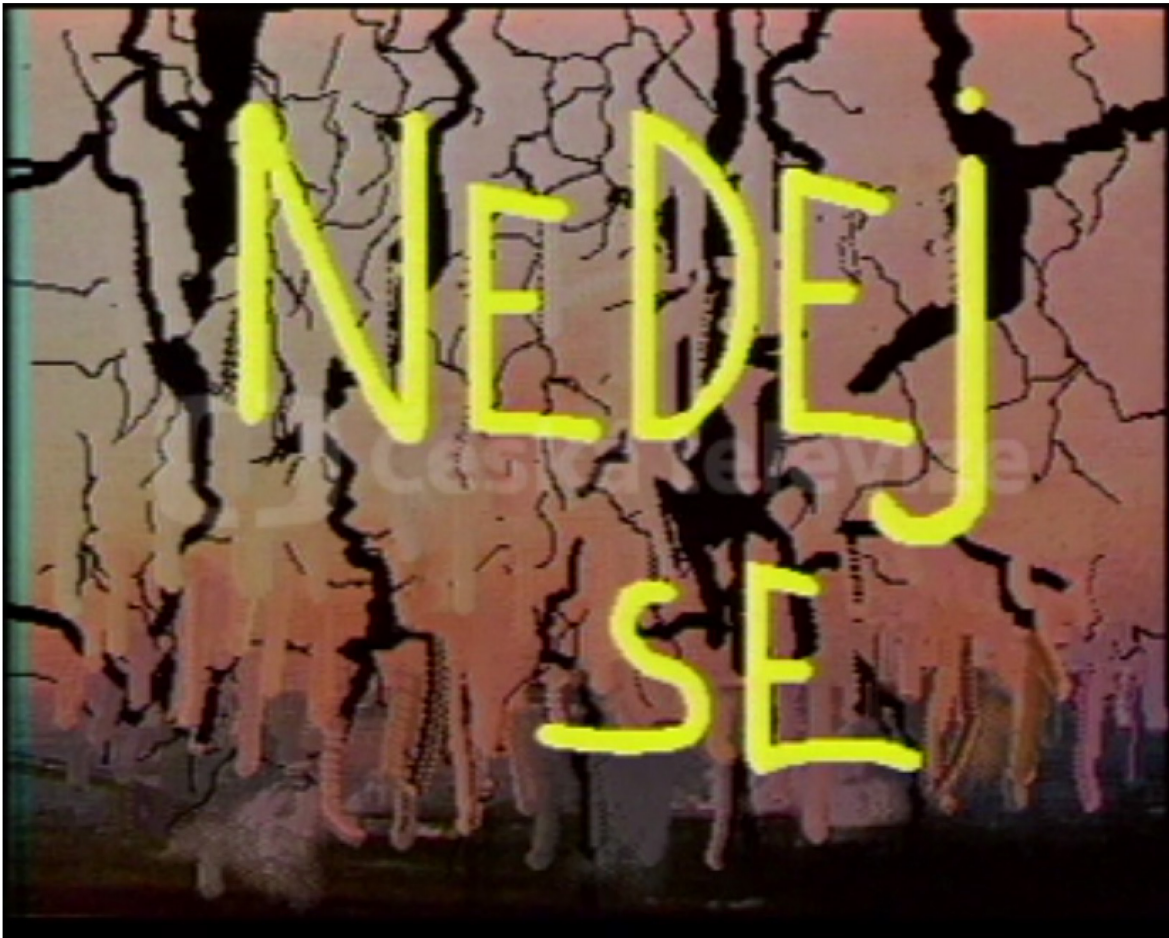
d) rozvíjení kulturní identity obyvatel České republiky včetně příslušníků národnostních nebo etnických menšin,

e) výroba a vysílání zejména zpravodajských, publicistických, dokumentárních, uměleckých, dramatických, sportovních, zábavných a vzdělávacích pořadů a pořadů pro děti a mládež.

1.1.2 Vznik pořadu Nedej se

V roce 1991 ČT vyhlásila konkurz na ekologický pořad, který by pravidelně a objektivně informoval o stavu životního prostředí v České republice a ochraně přírody. Na tento konkurz se přihlásilo přibližně dvacet zájemců, mezi nimi například Ministerstvo životního prostředí nabízející tvorbu dokonce zadarmo. Dále soukromé subjekty, ekologické neziskové organizace, například Arnika, ale i stávající tvůrci ČT, mezi kterými je Pavel Bezouška s konceptem na pořad Nedej se.

Bezouška, blízký přítel Josefa Veleka konkurz vyhrál a stává se režisérem nového publicistického investigativního veřejnoprávního pořadu s environmentální tematikou jménem Nedej se.

Obrázek 2 - Ukázka z dobové znělky, kterou vytvořil Pavel Bezouška.

1.2 Nedej se v devadesátých letech dvacátého století

Výroční zprávy rady ČT jsou zveřejňovány od roku 1997, archiv ČT je bezplatně dostupný v badatelně ČT, cca od roku 2000. Pro upřesnění této kapitoly byl vyhotoven rozhovor s Pavlem Bezouškou, který slouží jako primární zdroj informací.

„Těch prvních deset let bylo daleko dravějších, podle toho, jak vypadala situace ve společnosti.“ Pavel Bezouška ⁵

Pořad Nedej se začal vysílat jako měsíčník, na kterém pracoval Bezouška sám. Program dosáhl diváckého úspěchu, a tak byla frekvence vysílání zvýšena na čtrnáctideník, později týdeník. Zároveň dostal Bezouška možnost sestavit štáb, se kterým bude na programu pracovat. Pavel Bezouška s nimi jezdil na natáčení a pomáhal je zaučovat. Za dvacet sedm let prošlo pořadem Nedej se dle slov Bezoušky alespoň třicet lidí, kteří se v tvorbě realizovali. Někteří vydrželi roky, někteří odpadli brzo.

1.2.1 Velká popularita pořadu v 90. letech

Pořad byl v devadesátých letech populární. Jeho sledovanost dosahovala pravidelně pět set tisíc diváků, často to byl po večerníčku druhý nejsledovanější pořad. ⁶

Co zapříčinilo popularitu pořadu se z dnešního pohledu dá jen odhadnout, neexistuje dostatek kvantitativních dat. Vliv na popularitu environmentálních témat ve společnosti mohl mít například fakt, že tato témata byla za komunismu záměrně potírána. Společnost tak nebyla v environmentálních ohledech satureována.

Dle Bezoušky byl pořad populární i tím, že používal kabaretní prvky, různé žertovné příběhy a strefoval se do politiků. Básník Pepa Nos skládal ironizující písně na míru, například píseň „Nedej se“, „Na Ropáka“ nebo „Balada o dubu a svini“.

„Bylo to nadlehčený. Lidi z FAMU a takoví mi vyčítali, že míchám žánry. Já musel tvrdit, že to je žánr pásmo. Tady nebyl nikdo zvyklej na investigativní pořady vůbec. Po komančích⁷ taky nebylo nic skoro. (...) Na vlastní oči vzniklo až později. A lidi to Nedej se přitahovalo tím, že nemá růžový brýle a tím, že je mnohdy žertovný.“

⁵ Rozhovor s Pavlem Bezouškou.

⁶ Rozhovor s Pavlem Bezouškou.

⁷ „Komanči“ je hovorové označení pro Komunistickou stranu Československou z dob okupace Československa Sovětským svazem.

Kromě humoru pořád věcně kritizoval jak politiky, tak podnikatele, úředníky či subjekty, kteří omezovali veřejný zájem o zdravé životní prostředí.

Obrázek 3 - Václav Klaus (ODS, vlevo) se v roce 1992 stává prvním předsedou vlády ČR a do funkce ministra životního prostředí dosazuje Františka Bendu (KDS, uprostřed).

1.2.2 Nedej se a období privatizace

Mezi lety 1989 a 1992 vzniklo pod dozorem ministrů Bedřicha Moldana a Ivana Dejmala množství kvalitních ekologicky zaměřených zákonů, které výrazně pomohly zlepšit katastrofální stav životního prostředí v České republice.^{8 9 10}

Významnou postavou z hlediska ochrany životního prostředí se stal Václav Klaus, který se spolu s Vladimírem Mečiarem nejdříve zasadili o rozdělení Československa, a postupně z ODS vytlačit své vnitrostranické názorové oponenty.¹¹

Pavel Bezouška odpověděl na otázku, proč byl z jeho pohledu Václav Klaus v 90. letech tak oblíbený:

„Po revoluci, když udělal ODS, vyjadřoval se tak, že dá volnou ruku loupežníkům. Tím, že tvrdil, že nezná čisté a špinavé peníze. Že by bylo potřeba na pět minut zhasnout v tomto

⁸ Rozhovor s Pavlem Bezouškou.

⁹ BUREŠ, Jan. *Česká demokracie po roce 1989*.

¹⁰ Bedřich Moldan: Historie eko politiky ČR. Dostupné z: <https://www.facebook.com/496495500757521/videos/932454663835701>.

¹¹ KOUTECKÝ, Pavel. *Zánik Československa v parlamentu* [online].

státě. Tím, že umožnil spoustě lidem zbohatnout, protože na tu privatizaci nebyla připravená legislativa. Navíc on dobře vypadal, dobře vystupoval a ženský ho milovaly. Jako herce.“¹²

Obrázek 4 - Václav Klaus v ORF dne 12. 11. 1989. V ORF kritizoval probíhající reformy států východního bloku. V roce 1992 se stává předsedou vlády ČR, v letech 2003-2013 působí ve funkci prezidenta ČR.

V roce 1992 se uskutečnily první volby do České národní rady, Václav Klaus se v roce 1992 stává Předsedou vlády ČR.

V seriálu Dějiny neposlušnosti Bystřičan zobrazuje Klause, který tvrdí, že stát si v minulosti na sebe bral povinností moc, a tedy je potřeba soukromých podnikatelů „všude kolem“. Proto bylo dle slov Klause potřeba, aby si každý o více věcech „rozhodoval sám, na své úrovni“ a nikoliv „úředník kdesi vysoko.“¹³ Součástí Klausovy tehdejší rétoriky bylo přesvědčovat lidi, že privatizací lidu vrací zpět, co mu bylo vzato a že budou moci rozhodovat o dění, ve svém okolí.¹⁴

Václav Klaus na Ministerstvo životního prostředí dosadil Františka Bendu, prvního ministra životního prostředí samostatné České republiky. Ministr Benda se pro pořad Nedej se stal častým dotazovaným. Pořad se často zastával lidí, kteří byli poškozováni

¹² *Rozhovor s Pavlem Bezouškou.*

¹³ BYSTRĚČAN, Ivo. Dějiny neposlušnosti (3).

¹⁴ KOHOUT, Martin. *Česká cesta* [online].

v dobách podvodné kuponové privatizace. Na stranu pořadu se pravidelně stavěla odborná veřejnost. Množství stížností a konfliktů rostlo.¹⁵

1.2.2.1 Případ neúspěšné privatizace jeskyně v CHKO Moravský kras

Václav Klaus začátkem devadesátých let předsedal výkonné radě v hotelu v Blansku. Majitel tohoto hotelu byla „Společnost pro Moravský kras“, která provozovala noční podniky v Brně. Ta chtěla privatizovat jeskyni v Moravském krasu, kde se nachází národní přírodní rezervace. Pořad Nedej se zveřejnil dopis, kde V. Klaus s Ivanem Kočárníkem podepsal nařízení tehdejšímu ministrovi Bendovi, aby Společnosti pro Moravský kras umožnil privatizovat.

O své funkce tehdy přišli dva ředitelé Českého ústavu ochrany přírody – známý jeskyňář profesor RNDr. Jaroslav Hromas a jeho nástupce exministr životního prostředí Ivan Dejmal, neboť odmítli tento nezákonný požadavek realizovat.^{16 17}

Obsah smlouvy, která měla platit minimálně 25 let, tehdejší náměstek MŽP Radim Špaček označil za "hrubé porušení právních předpisů, které upravují nakládání se státním majetkem a hospodaření s rozpočtovými prostředky," a v novinách se běžně psalo o "tunelování" nebo povedené "privatizaci". Právníci MŽP nakonec smlouvu označili za neplatnou a odporující zákonům a ministerstvo i agentura se od ní distancovaly a podaly kvůli ní trestní oznámení.¹⁸ V rámci Nedej se byly natočeny tři pořady o této kauze a vzedmula se vlna odporu veřejnosti, zejména u geologů, speleologů a dalších vědců.¹⁹

Daná kauza skončila interpelací ministryně Buzkové na MŽP Františka Bendy.²⁰ Benda tehdy odpověděl:

„Bohužel se okolo této kauzy rozšířila celá řada fám a dezinformací, snažících se vědomě ovlivnit veřejné mínění v neprospěch mého resortu. Obávám se, že z těchto neúplných informací čerpala i Vaše interpelace a že v tomto smyslu mohu svou odpověď rozptýlit Vaše obavy a přesvědčit Vás o našich nejlepších úmyslech.“

¹⁵ Rozhovor s Pavlem Bezouškou.

¹⁶ ŠÁLEK, Marek. KUPTE SI MACOCHU.

¹⁷ ZEMAN, Jan. *Krutý a kouzelný Moravský kras* [online].

¹⁸ Do vedení jeskyní se dostali lidé, kteří se je před lety pokusili "zprivatizovat". Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/do-vedeni-jeskyni-se-dostali-lide-kteri-se-je-pred-lety-pokusili-quotzprivatizovatquot>.

¹⁹ Rozhovor s Pavlem Bezouškou.

²⁰ BUZKOVÁ, Petra. INTERPELACE poslankyně Petry Buzkové na ministra životního prostředí Františka Bendu.

1.2.2.2 Prodej nelegálního rezonančního dřeva ze Šumavy a další kauzy Šumavy

V březnu 1991 se Ivanovi Dejmaloovi, tehdejšímu ministru životního prostředí, podařilo vyhlásit národní park se 67 tisíci hektary na zničené Šumavě, která byla do té doby bez ochrany. Tento čin ocenili odborníci a ochránci přírody, kteří nové zákony považovali za kvalitní.²¹ Park měl však i mnoho odpůrců, protože se v nových zákonech nepočítalo s hospodářským užitkem.²²

„Na Šumavu byl útok od začátku, už za bolševika jsem dělal pořady na ochranu tamní přírody, byl v tom namočený tehdejší ministr Ota Stráň, který nelegálně prodával rezonanční dřevo.“ uvádí Bezouška.

Na zákony vztahující se k Národnímu parku Šumavě byl v devadesátých letech vytvářen velký politický tlak. Pořad Nedej se dle Bezoušky pomohl část kauz vyhrát, ale získal si mnoho nepřátel. Šumava byla politicky velmi zajímavým tématem. Obrázek 5 na straně 25.

Obrázek 5 - Miloš Zeman, člen Prognostického ústavu Československé akademie věd v letech 1990-1993, prezident ČR od roku 2013. Zachycen s cigaretou při debatě o kácení stromů na návštěvě Šumavy. Pro pořad Nedej se pronesl: „Víte, já nechci o těch vědcích říkat, že jsou pitomí, protože jsem bytostně slušný člověk.“ Dále uvedl: „Jenom bych rád připomněl, že zaprvé já sám nikam nekandiduji, neucházím se o žádnou funkci, a dokonce už nejsem členem žádné politické strany.“

²¹ *Rozhovor s Pavlem Bezouškou.*

²² BÁRTOVÁ, Eliška. Odpůrci parku? Byli a budou, říká Dejmál.

1.2.2.3 Ministr životního prostředí František Benda žaluje Nedej se

Pořad Nedej se byl v devadesátých letech výrazným a hlasitým advokátem zájmů obyčejných občanů České republiky. Ti se na pořad často obraceli a prosili o analýzy kauz, které se odehrávaly v jejich okolí.

Podobných kauz bylo v devadesátých letech dle Bezoušky „bezpočet“. Ministr životního prostředí Benda si stěžoval pravidelně. Odmítal mluvit na kameru Nedej se, protože nikdy neměl dostatečný přehled, aby dokázal vzdělanějším režisérům argumentovat. Podařilo se například natočit, jak před kamerou Nedej se utíká.

František Benda si nechal analyzovat sedm pořadů Nedej se a kritickou analýzu poslal na Úřad předsednictva vlády České republiky. Jednalo se o velmi neobratné jednání, nebo si z něj dle slov Bezoušky dokonce někdo dělal srandu:

„Stačilo si alespoň jeden díl promítnout a bylo evidentní, že analýza nesouhlasila s realitou.“²³

Vláda ČR na napsala do ČT dopis, že se pořad Nedej se pohybuje na hranici zákona. Pavlovi Bezouškovi předal Ivo Mathé, tehdejší ředitel ČT, informaci, že o něm Rada České republiky pro televizní a rozhlasové vysílání bude jednat. Jak příběh dopadl, zmiňuje Bezouška v rozhovoru:

„Tak jsme tam přijeli s kamerou mezi asi třicet novinářů a já jsem okamžitě pochopil, že nic neviděli z toho, co kritizují, protože já tam hodně lezl na obrazovku a nepoznali mě. Dostal jsem první slovo a zeptal jsem se jich, který z těch pořadů a kdo viděl. A minutu bylo ticho.“²⁴

Nikdo z rady žádný z kritizovaných dílů neviděl. Rada i přesto dospěla k názoru, že *„Formální prvky pořadu, tzn. výběr a řazení informací, jejich okomentování, tón, tedy intonace moderátora atd. Tyto věci jsme hodnotili a tyto věci se Radě nelíbí.“*

Výrazy volených členů rady, kteří vydali stanovisko na pořad, který nikdy neviděli, se podařilo zaznamenat a jsou ke shlédnutí na obrázku Obrázek 6 na straně 27.

²³ Rozhovor s Pavlem Bezouškou.

²⁴ Rozhovor s Pavlem Bezouškou.

Obrázek 6 - Překvapená Rada České republiky pro televizní a rozhlasové vysílání přemýšlí, jak se vykroutit ze situace, kdy vydává kritické stanovisko k pořadu, který nikdo z ní neviděl. Nad celou scénérií bdí obraz tehdejšího prezidenta Václava Havla.

Rada České republiky pro televizní a rozhlasové vysílání na základě stížností předsedy Klause a zejména ministra Bendy, začala pořad kritizovat a pořad také čelil množství žalob. Žádný soud však nekonstatoval, že by pořad lhal či manipuloval.²⁵

1.2.3 Formální změny pořadu

Ekologicky smýšlející veřejnost si v druhé polovině devadesátých let za vlády Václava Klause a ODS procházela těžkým obdobím. Botanik Petr Pyšek v rozhovoru pro Český rozhlas tvrdí, že celá 90. léta tady byly neustálé ataky ze strany vládních představitelů vůči environmentálním organizacím a ochrana přírody se považovala za něco, co jen brzdí ekonomiku.²⁶ Hnutí DUHA bylo krátce zařazeno na seznam extremistických skupin v ČR.²⁷ Václav Klaus opakovaně ekology a jejich činnost urážel.

"Ekologie není věda. S vědou nemá nic společného. Je to ideologie."

- Václav Klaus, Aula UP v Olomouci, 24.4.1995²⁸

²⁵ *Rozhovor s Pavlem Bezouškou.*

²⁶ VOPÁLENSKÁ, Lucie. Celá 90. léta se ochrana přírody považovala za něco, co jen brzdí ekonomiku, míní botanik Pyšek.

²⁷ ELGAR, Edward. *Environment and Democracy in the Czech Republic: The Environmental Movement in the Transition Process.*

²⁸ POTUČEK, Jan. *Anketa Ropák & Zelená perla.*

Václav Klaus umožnil vytunelovat většinu státních podniků a o dvacet let později tyto zločiny posvětil amnestií. Současně pomohl ovlivnit diskurz společnosti na problematiku ochrany životního prostředí.²⁹ Dlouhodobě popíral nejen vliv člověka na globální oteplování, ale i oteplování samotné.

V České republice se podařilo vytvořit skupinu mocných tzv. *východoevropských oligarchů*³⁰, kteří pravděpodobně ovládají část exekutivy a průmyslu. Klaus u lidu zvítězil vymezováním se proti starým politickým strukturám, ale sám těmto strukturám pomohl zbohatnout a získat moc.³¹ Objevila se korupce a sahala až do nejvyšších míst. Najednou bylo možné koupit si večeri s premiérem. Já jako český premiér jsem měl být uplacen ředitelem banky naprosto otevřeně. (...) Pokus se nezdařil, ano, udal jsem ho do půl hodiny. (...) Po třech a půl letech dostal směšný podmíněný trest a ještě směšnější pokutu. Jako kdyby korupce byla už v roce 1991 samozřejmá, jen se musí dělat šikovně.³²

Všechny tyto politické pohyby a nepravdy, konané během divoké kuponové privatizace přinesly krom kauz samotných i zvýšení tlaku, kterým pořad ze strany oblíbených politiků podléhal. Vyjádření Rady České televize z roku 1996 uvádí:

(A) Publicistika souhrnně

Rada ČT považuje za stabilně velmi kvalitní pravidelné publicistické pořady ostravského studia "Ta naše povaha česká" a "Klekánice". Po odchodu Milana Šímy se zlepšila kvalita prestižního pořadu Nadoraz. Pořad "Černé ovce" je sice nápaditý ve vyhledávání různých nešvarů, ale většinou končí u jejich konstatování, bez důkladného objasnění, "kdo to zavínil", kdo to v právním státu odnese", "kdo to má dát do pořádku" - a tedy následně "jak se má občan co nejúčinněji bránit". Projekt Febia "Oko" vykazoval (tak jako většina produkce Febia nabízené České televizi v poslední době) velice kolísavou úroveň – od skvělých snímků až k velmi podprůměrným. Je to daň typická pro spolupráci se soukromou agenturou, která uzavírá smlouvu na celý cyklus a nikoli na jednotlivé pořady.

(...)

(C) Nedej se!

²⁹ KOHOUT, Martin. *Česká cesta* [online].

³⁰ Východoevropský oligarcha. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDchodoevropsk%C3%BD_oligarcha.

³¹ KOHOUT, Martin. *Česká cesta* [online].

³² PITHART, Petr. První dekáda, 1989–1999: Když podrbeš na zádech mne, podrbu i já tebe. Ale nejdřív si to tu rozparcelujeme.

Tomuto ekologickému publicistickému pořadu se Rada ČT věnovala v roce 1996 zvláště systematicky. Na základě tří nezávislých expertních posudků (M. Braniš, M. Kyselka, J. Figala) dospěla k tomuto závěru:

1. Doporučuje:

- podpořit další existenci pořadu Nedej se!, nechat ho ve stejném čase a reprízovat dříve

- zvážit restrukturalizaci pořadu

- odstranit ironizující prvky a zachovat neutralitu; kamera by měla být využívána především k dokumentaci pořadu; osoby, na které jsou činěny dotazy, by neměly mít pocit obavy, že jejich vystoupení bude zkresleno následnými technickými úpravami (stříh, hal ap.) - neboť taková zjevná zaujatost tomuto pořadu zbytečně škodí

- zvážit účelnost občasných besed fundovaných odborníků či stálých poradců.

2. Konstatuje ve shodě s názory expertů, že hlavním problémem je v současné době osamocení tohoto seriálu v oblasti ekologické tematiky. (Od druhé poloviny roku 1996 a zejména v roce 1997 další dva ekologické cykly).

Z toho zejména věta bodu 1 třetí odrážky:

- odstranit ironizující prvky a zachovat neutralitu; kamera by měla být využívána především k dokumentaci pořadu; osoby, na které jsou činěny dotazy, by neměly mít pocit obavy, že jejich vystoupení bude zkresleno následnými technickými úpravami (stříh, hal ap.) - neboť taková zjevná zaujatost tomuto pořadu zbytečně škodí.

Pořadu se veřejně zastával ředitel ČT Ivo Mathé a řada odborníků. Byl hodnocen jako „ostrá, ale vyvážená publicistika“, postupně byl pořad na nátlak Rady ČT a nově vzniklé Etické komise ČT donucen opustit svůj kabaretní žánr a přestat zesměšňovat veřejné činitele.

Dále druhý bod citace zní.

2. (Rada ČT) Konstatuje ve shodě s názory expertů, že hlavním problémem je v současné době osamocení tohoto seriálu v oblasti ekologické tematiky. (Od druhé poloviny roku 1996 a zejména v roce 1997 další dva ekologické cykly).

Krom osamocení pořadu koncem devadesátých let klesala sledovanost. Pořad Nedej se začal být kontrolován dle parametrů etické komise České televize. Zda existovala korelace

mezi formálními žánrovými omezeními a snížení sledovanosti pořadu by bylo zajímavé bádání v navazující práci. Pavel Bezouška se k tomu vyjádřil následovně:

„No ty rady mě postupně zakázaly zesměšňovat ty lidi, i když si to zaslouží. A do té doby měl ten pořad obrovskou sledovanost. Dělal se tabulky a většinou jsme byli druzí – po večerničku. Zpravodajství bylo až po nás.“³³

Skončila „divoká devadesátá léta“, Česká republika vstupuje do nového tisíciletí a globální oteplování, pomalu, ale tíživě vstupuje do veřejného diskurzu transformovaného státu, který ovládají dvě nejmocnější porevoluční strany pomocí opoziční smlouvy.

Od roku 1997 jsou na webu dostupné výroční zprávy, které hodnotí jednotlivé pořady.

Od roku 2001 je v badatelně dostupná většina vysílaných dílů pořadu Nedej se.

Obrázek 7 Miloš Zeman a Václav Klaus podepisují opoziční smlouvu oficiálně nazvanou: „Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice“. Zdroj: ČTK

³³ *Rozhovor s Pavlem Bezouškou.*

1.3 Pořad Nedej se v 21. století

Nedej se na obrazovkách České televize zůstává i v 21. století. Jeho pozice se prvních deset let výrazně nemění. Je však možné pozorovat postupný posun tohoto pořadu na méně sledované vysílací časy. V současnosti se vysílá v neděli dopoledne, pokud však do programu vstoupí živý přenos, je program posunut na pozdější hodinu. Vysílací čas a nepravidelnost vysílání premiérových děl vlastní televizní tvorby tak může být vnímáno jako nešetrné hospodaření s veřejnými finančními prostředky a je otázkou, zdali by nemělo být prozkoumáno Radou ČT.

Zajímavou změnou prošel pořad před osmi lety. V roce 2012 proběhl o Nedej se mediální spor, když pořad začala v rámci ČT vyrábět TPS Petra Kubici. Bezouškovi a jeho týmu se podařilo vzbudit zájem veřejnosti a postavit se proti změnám, které chtěl producent Petr Kubica do pořadu přinést. Dle Petra Kubici se jednalo o nedorozumění, protože sám chtěl programu pomoci se rozšířit a nabídnout možnosti tvorby širšímu okruhu tvůrců a studentů. Prvotní problémy v komunikaci byly překonány a Petr Kubica ve spolupráci s Pavlem Bezouškou a týmem Nedej se pořad dokázali restrukturalizovat a prodloužit na hodinový blok, jak jej můžeme vidět dnes.³⁴ O formálních parametrech bloku pojednává kapitola 1.6.

Petr Kubica v roce 2019 pomohl zabránit převzetí pořadu do rukou lobbisty a podporovatele Tomia Okamury Stanislava Brunclíka, který měl v ČT TPS a měl pořad dle přání vedení televize převzít. Brunclík byl nakonec kvůli střetům zájmu z ČT odvolán.³⁵ Dle výpovědi Petra Kubici to bylo kvůli dopisu, který tým Nedej se vedení odeslal a který u Brunclíka identifikoval střety zájmů. Petr Kubica poté z ČT odešel. Kauza ho postavila do střetu s vedením a nechtěl prý pracovat v prostředí, kde by neustále s někým bojoval.³⁶

Dle Bezoušky má pořad v současnosti nejlepší vztahy s vedením. Tvrdí, že to je „*kultivovaností vedení*“.

Na otázku, jakou roli má program ve společnosti Bezouška nejdříve vysvětluje, že se musím zeptat veřejnosti. Posléze ale dodává, že ze strany veřejnosti jsou celou existenci

³⁴ *Rozhovor s Petrem Kubidou.*

³⁵ Stanislav Brunclík. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Stani%20slav_Bruncl%20%C3%ADk.

³⁶ *Rozhovor s Petrem Kubidou.*

pořadu časté ohlasy na odvysílané pořady nebo lidé pravidelně žádají o pomoc. To je ukazatel, že na jednotlivé kauzy veřejnost reaguje.³⁷

Situaci ale komplikuje, že je Nedej se vysíláno „v mizerném čase“. V současnosti je pořad Nedej se vysílán v neděli dopoledne a posouvá se, pokud je například kázání Papeže Františka na odpoledne. O vysílací čas se dle Bezoušky bojuje se od počátků toho pořadu. Zájmem Nedej se je, aby byl v hlavním vysílacím čase. Dle Bezoušky byl kolem roku 2000 program vysílán v době před zpravodajstvím a těšil se velké sledovanosti.

³⁷ *Rozhovor s Pavlem Bezouškou.*

1.4 Současná podoba pořadu Nedej se

V současné době se pořad Nedej se vysílá jako týdeník v hodinových blocích. Jedná se o jediný veřejnoprávní investigativní týdeník se zaměřením na environmentální tematiku, který se v České republice vysílá. V poslední výroční zprávě ČT z roku 2018 zprávách je uveden následující větou:

„Hodinový blok angažované ekologické publicistiky Nedej se zahrnuje každý týden dokument s ekologickou tematikou, reportáž aktuální publicistiky Nedej se plus a krátké portréty občanských iniciativ, jež bdí nad ochranou životního prostředí a dobrou správou věcí ve veřejném zájmu, Občanské noviny.“³⁸

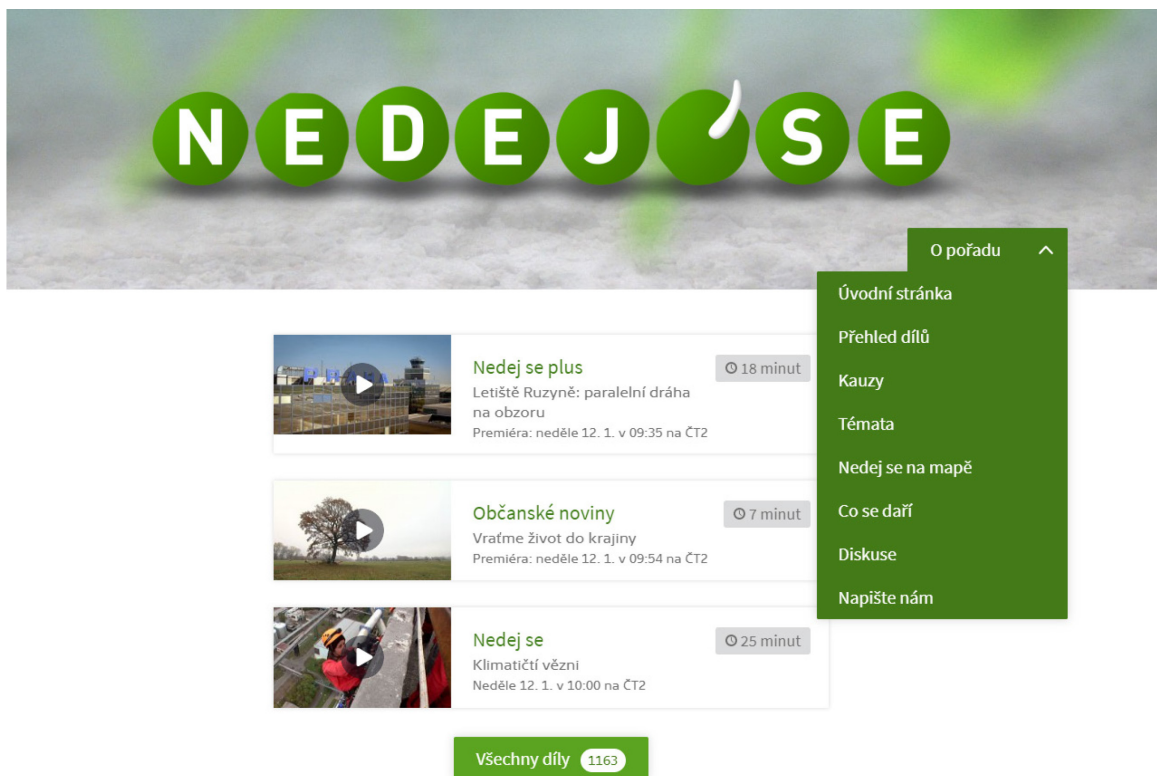
Oficiální webová stránka pořadu obsahuje následující popis:

„Hodinový blok občanské a investigativní žurnalistiky o životním prostředí. Historie pořadu Nedej se! sahá až na počátek devadesátých let. Na obrazovkách tehdy ještě Československé televize se objevuje od roku 1992. V průběhu svého vysílání byl součástí několika bloků o životním prostředí, současná podoba vznikla roku 2004 a obsahuje Nedej se!, Nedej se plus a Občanské noviny.“³⁹

„Nedej se“ je v současnosti vysíláno v neděli dopoledne, v délce necelé hodiny. Tento vysílací blok se dělí na tři pořady, které vznikají nezávisle na sobě a mají různou stopáž.

³⁸ https://img.ceskatelevize.cz/boss/document/1435.pdf?v=1&_ga=2.71662867.1030537027.1579264682-709467225.1568149050

³⁹ <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/> [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/>.

Obrázek 8 - Současná podoba webu Nedej se. Na úvodní straně se nachází poslední vysílané pořady, vysílané dne 12.1.2020 na ČT2. Pořad „Nedej se!“ je zde psán jako „Nedej se“.

1.4.1 Rozdělení hodinového bloku

Hodinový blok pořadu „Nedej se“ se dělí na tři části.

- „Nedej se plus“ je osmnáctiminutový investigativní pořad.
- „Nedej se!“ je téměř třicetiminutový dokumentární tvar.
- „Občanské noviny“ jsou reportáží ve stopáži 7 minut.

Pro účely této práce je pojmem „Nedej se“ značen celý pořad, pojmem „Nedej se!“ (s vykřičníkem) je značen dokument, který vzniká jako jeho součást.

1.4.2 Složení stálého režisérského týmu „Nedej se“

Nejdéle působícím členem kreativního týmu, který má na starosti výrobu pořadu, je současný dramaturg Pavel Bezouška.

Mezi stále tvořící režiséry patří Soňa Göblová, Jakub Charvát, Martin Slunečko a Martin Marek. Tito tvoří dle vlastních slov jádro, které se pravidelně setkává při různých fázích

výroby jednotlivých dílů, konzultuje a plánuje další postupy pořadu. Toto jádro také v současnosti natáčí výrazný podíl pořadů Nedej se plus, Občanských novin a Nedej se!

1.4.2.1 „Občanské noviny“

Občanské noviny jsou nejkratším formátem, který v rámci hodinového bloku vzniká. Zpravidla se jedná o reportáž z prostředí občanské iniciativy, která se stará o ochranu přírody nebo klimatu. Občanské noviny režírují stálí režiséři pořadu případně nově nasmlouvaní režiséři, pro kteří tak získávají zkušenosti s prací v instituci (viz Tabulka 1).

Na natáčení vyčleňuje Česká televize dva dny, k dispozici je kameraman a technik. Na střih je vyčleněn jeden pracovní den.

Přehled posledních deseti vysílaných dílů ke dni 18.1.2020 ukazuje Tabulka 1.

Tabulka 1 Přehled posledních deseti vysílaných dílů občanských novin

Název	Datum vysílání	Režisér	Počet shlédnutí online ⁴⁰
Vraťme život do krajiny	12.1.2020	Vojtěch Koštík	2821
Pestrá krajina	5.1.2020	Martin Slunečko	4037
Sedlce pro život	15.12.2019	Ondřej Mazura	3401
Otrávená krajina	8.12.2019	Jakub Charvát	3897
Uměním pro klima	1.12.2019	Kateřina Kaclíková	2484
Třicet let Děti Země	10.11.2019	Martin Marek	2662
Děti v lese	3.11.2019	Ondřej Mazura	3859
40 let Českého svazu ochránců přírody	27.10.2019	Kateřina Kaclíková	3274
Bitva o klima	20.10.2019	Martin Marek	3334
Prevenčí proti destrukci	13.10.2019	Jakub Charvát	4005

Pět z deseti dílů bylo natočeno režiséry, kteří v pořadu fungují dlouhodobě. Druhá polovina byla zpracována tvůrci, kteří pro pořad pracují nárazově, nebo začínají.

⁴⁰ Jedná se pouze o cílená shlédnutí skrze oficiální portál iVysílání, nejsou započtena shlédnutí při vysílání.

1.4.2.2 „Nedej se plus“

„Nedej se plus“ je současné označení pro investigativní pořad, který vzniká zpravidla v režii některého ze zkušených režisérů, který pracuje pro pořad „Nedej se“ na plný úvazek. Je nazýván interně jako „investigativa“ a stopáž se zpravidla blíží necelým 20 minutám. Dle dramaturga Bezoušky si tento investigativní pořad udržuje nejlepší kvalitu, neboť je zpracováván stálým týmem a nemá tedy výkyvy ve kvalitě.

Na natáčení „Nedej se plus“ vyčleňuje Česká televize čtyři dny, k dispozici je kameraman a technik. Na střih jsou vyčleněny dva pracovní dny. Od roku 2020 budou na střih vyčleněny 3 dny. V ČT se schvaluje napsaný námět.

1.4.2.3 „Nedej se!“

„Nedej se!“ (někdy uváděno pouze jako „Nedej se“) je téměř půlhodinový dokumentární výklad, který zpracovává zásadní aktuální ekologická témata. Může být natočen i externím týmem. Interně je nazýván jako „dokument“.

„Nedej se!“ se schvaluje ve vypsáném konkurzu. Zpravidla přijde 50-70 námětů, které hodnotí komise. V roce 2019 v ní zasedal Pavel Bezouška, Radomír Šofr, a Vladimír Just. Tato komise vybere náměty k realizaci a část se jich realizuje ve studiu Ostrava, část ve studiu Praha. V roce 2020 se bude jednat o 18 dílů. Jelikož není dostatek financí na výrobu více dílů, některé dokumenty se reprízuji.⁴¹

Pokud je dokument „Nedej se!“ zpracováván externě mimo řízenou výrobu ČT, může vznikat v nespécifikovaných podmínkách. Pokud je zpracováván interním týmem vyčleňuje Česká televize pět dní na natáčení, k dispozici je kameraman a technik. Na střih je vyčleněno také pět pracovních dní.

Tabulka 2 Přehled stopáže a časové náročnosti jednotlivých pořadů

Název	Interní označení	Stopáž cca	Dní na natáčení	Dní na střih
Občanské noviny	„Noviny“	7 min	2	1
Nedej se plus	„Investigativa“	18 min	4	2
Nedej se!	„Dokument“	27 min	5	5

⁴¹ Rozhovor s Pavlem Bezouškou.

1.5 Klimatický rozvrat

Lidé, žijící v současné civilizaci mají z pohledu biologie totožné mozky, jako měli Homo sapiens, kteří se živilí před desetitisíci lety sběrem plodů.^{42 43} I tak se lidská civilizace a naše planeta přirozeným vývojem změnily k nepoznání. Poslední podkapitola teoretické části této bakalářské práce s názvem Klimatický rozvrat slouží pro teoretické definování základních procesů klimatického rozvratu, se kterými pracuje druhá kapitola.

Úbytek biodiverzity

Z rozsáhlých divokých lesů na této planetě zbyly jen nepatrné, nepropojené ostrůvky, většina pevniny byla industrializována.^{44 45}

Ubývá druhové rozmanitosti, biodiverzity, neustále vymírají živočišné druhy, které se vyvíjely miliardy let.⁴⁶ Mizí hmyz, mizí ptáci, ryby, zanášíme planetu plasty, které společně s rybolovem decimují živočichy v oceánech. V roce 2050 bude v oceánu víc plastů než ryb.⁴⁷

Změna klimatu

Téměř všichni publikující vědci v klimatologii (97–98 %) podporují shodu na antropogenních příčinách současné klimatické změny, zatímco zbývající 3 % studií, které antropogenní příčiny nepotvrzují, buď nelze replikovat, nebo obsahují chyby. Studie z listopadu 2019, která hodnotila 11 602 recenzovaných článků, ukázala nárůst konsenzu mezi klimatology na 100 %.⁴⁸

Planeta se od roku 1880 let průměrně oteplila o 1,14 °C^{49 50} Dle zprávy Mezinárodního panelu pro změny klimatu z roku 2018 existuje šance globální oteplování udržet pod

⁴² HARARI, Yuval N. *Sapiens*.

⁴³ SAGAN, Carl. *Cosmos*.

⁴⁴ ALLAN, James, Oscar VENTER a James WATSON. Temporally inter-comparable maps of terrestrial wilderness and the Last of the Wild.

⁴⁵ Nature's Dangerous Decline 'Unprecedented' Species Extinction Rates 'Accelerating'.

⁴⁶ Nature's Dangerous Decline 'Unprecedented' Species Extinction Rates 'Accelerating'.

⁴⁷ The New Plastics Economy.

⁴⁸ Vědecký konsenzus o změně klimatu. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C4%9Bdeck%C3%BD_konsenzus_o_zm%C4%9Bn%C4%9B_klimatu.

⁴⁹ Global Climate Change: Evidence: Global temperature. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/vital-signs/global-temperature/>.

⁵⁰ ALLEN, Myles a Thomas STOCKER. Impact of delay in reducing carbon dioxide emissions.

kritických 1.5 °C. ⁵¹ Musí se však omezit globální emise skleníkových plynů do konce roku 2030 o 40-60 % a do 2050 je sníží na „net zero“. ⁵²

Pokud naše globální společnost neprojde proměnou, ještě tuto dekádu můžeme překročit body rovnováhy, které nepůjde zvrátit zpět a které urychlí další oteplování. ⁵³

I kdybychom přestali vypouštět skleníkové plyny do atmosféry dnes, kvůli dlouhému setrvačnému efektu a pozitivní zpětné vazbě se oteplování po dobu dalších sta let nevyhneme. ⁵⁴ V důsledku toho také možného kolapsu demokratických systémů, migraci a rozšíření současných válečných konfliktů. Spory o tak základní zdroje jako je voda a potraviny by v případě nutnosti uživit rodinu mohly velmi rychle eskalovat. ⁵⁵

V současné době se Evropská unie zavázala být uhlíkově neutrální v roce 2050. Za takových podmínek však může dojít k průměrnému oteplení v konzervativních studiích o 2 °C – 4 °C do konce století. Pokud emise nesnížíme, modely hovoří i o 6 °C do roku 2100. ⁵⁶ Tyto modely nezahrnují nárůst skleníkových plynů vlivem pozitivní zpětné vazby např. z albedo efektu, hořících lesů, vysychání rašelinišť či vlivem uvolňování metanu z permafrostu. I malé oteplení má následky na křehkou a vyváženou biosféru této planety. ⁵⁷

Pět největších veřejných ropných společností investuje ročně přes 200 milionů dolarů do lobování proti změně klimatu. ⁵⁸

⁵¹ Summary for Policymakers. In: Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty.

⁵² Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty. Dostupné z: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2019/06/SR15_Full_Report_High_Res.pdf.

⁵³ Tipping points in the climate system. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Tipping_points_in_the_climate_system&oldid=936003431.

⁵⁴ Inertia in Climate Systems. Dostupné z: <https://archive.ipcc.ch/ipccreports/tar/vol4/011.htm>.

⁵⁵ *Water peace security* [online]. Dostupné z: <https://www.waterpeacesecurity.org/>.

⁵⁶ How Much More Will Earth Warm?. Dostupné z: <https://earthobservatory.nasa.gov/features/GlobalWarming/page5.php>.

⁵⁷ Summary for Policymakers. In: Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty.

⁵⁸ How the oil majors have spent \$1Bn since Paris on narrative capture and lobbying on climate. Dostupné z: <https://influencemap.org/report/How-Big-Oil-Continues-to-Oppose-the-Paris-Agreement-38212275958aa21196dae3b76220bdbc>.

II. ANALYTICKÁ ČÁST

2 TVŮRČÍ PODMÍNKY POŘADU NEDEJ SE

Digitalizace umožnila bádání v rámci tématu klimatického rozvratu ve veřejnoprávním investigativním publicistickém environmentálním pořadu České televize Nedej se nazírat z mnoha jedinečných perspektiv. Online archiv pořadu Nedej se obsahuje přes tisíc sto dílů pořadu, každý z nich se klimatického rozvratu jistou mírou dotýká. Digitální otisk dnešní společnosti obsahuje množství podkladů pro odborné analýzy kauz, kterým se pořad věnoval. ČT eviduje statistiky sledování a vysílací časy pořadu od roku 1997. V České televizi se neustále mění podmínky, ve kterých pořad vzniká a pořad samotný je vystaven množství vnitřních procesů, které mohou být podrobeny zkoumání.

Při výzkumu k této práci v badatelně České televize byla shlédnuta většina dílů pořadu označených klíčovým slovem „globální oteplování“. Tímto, poněkud zastaralým termínem se v archivu ČT k tématu klimatického rozvratu dá filtrovat z pohledu této práce nejzajímavější skupina dílů. Téma globálního oteplování je zpracováno v následujících dílech:

1. Nedej se! – Patagonie (2001)

Obsah: Globální problémy jako je oteplování nebo zavlečení nepůvodních organismů jsou tématem pořadu natočeného v jihoamerické Patagonii.

2. Nedej se – Nádrže II. (2007)

Obsah: Další příběh ohrožené přírody a lidí

3. Nedej se – Klimatické změny (2009)

Obsah: Téma globálního oteplování se díky množství nashromážděných údajů a většinovému názoru vědců z celého světa po letech přesvědčování konečně stává jednou z priorit vyspělých zahraničních politik. A v Česku? Jako by se nás ta globální změna netýkala. Přitom v množství exhalací skleníkových plynů na obyvatele a rok patříme dle statistik mezi nejhorší v Evropě. Hnutí GP proto nedávno v Praze uspořádalo pod záštitou MŽP mezinárodní konferenci o klimatu. A my vám na úvod z akce přinášíme pár zajímavých rozhovorů.

4. Karviná – prokletí černého zlata (2013)

Obsah: Devět z deseti občanů Karviné žije v panelácích ? původní Karviná totiž musela už v minulém století ustoupit těžbě černého uhlí. Malá část zdejších lidí

bydlí v domcích, jedna z historických městských částí se jmenuje Staré Město. A právě to je na řadě dnes – mělo by ustoupit plánu OKD na rozšíření těžby. Uhlí bylo černým zlatem, ale i prokletím místního kraje – co z toho bude platit pro budoucnost Karviné? Anebo vůbec žádnou smysluplnou budoucnost nemá? Kdo bude živit rodiny horníků, pokud těžba skončí? Je správné, že se polovina vydobytého uhlí vyváží do zahraničí? A co z toho vlastně má český stát?

5. Nedej se – Pár kroků od propasti (2016)

Obsah: V polovině loňského prosince se tu téměř dvěma stům národních delegací podařilo přijmout dohodu o omezení emisí klíčového skleníkového plynu CO₂ a také finanční pomoci rozvojovým zemím v boji proti postupujícím změnám klimatu. Podařilo se tak odvrátit klimatické hrozby a zachránit naši planetu? Je globální oteplování jediným obřím problémem, před nímž naše civilizace stojí?

6. Nedej se – Klimatičtí vězni (2019)

Obsah: Aby upozornili na poškozování životního prostředí, neváhají vyvěsit s transparent na komín hnědohelné elektrárny, vylézt na těžební věž nebo protestovat na dně uhelného dolu. Občanské protesty patří k demokracii i ochraně životního prostředí odjakživa. V posledních letech ale u nás přibývá případů, kdy za nenásilný protest občanské společnosti hrozí aktivistům trestní stíhání. Přichází se změnou klimatu i změna klimatu v naší společnosti? Budou snad u nás lidé, kteří nenásilně protestují proti poškozování životního prostředí končit ve vězení?

Tyto díly jsem ve věcné rovině porovnal s nabytými znalostmi o klimatickém rozvratu a filmové řeči. Výše uvedené epizody obsahovaly srozumitelné informace o klimatickém rozvratu, které souhlasí s obecně přijímaným vědeckým konsensem a dávají prostor odborníkům na daná témata. Lze tak triviálním pozorováním učinit závěr, že Česká televize ve věcné rovině o změně klimatu informuje. Zkoumání úplnosti informování o klimatickém rozvratu vzhledem k dobovému poznání by bylo u takto kvalitně zpracovaného pořadu bádáním, které popisuje proces zjevné a samozřejmé a přínos takové práce považuji za pouze formální.

Zajímavým východiskem by mohlo být sledovat dopad jednotlivých dílů na veřejnost. Exaktní nástroje na zpětné měření dosahu jednotlivých dílů na konkrétní kauzy ale

neexistují, proto nelze kvalitativně porovnat funkčnost zprostředkování věcných informací jednotlivých děl, témat, režisérů, či formálních postupů. Sledováním a analýzou většího množství děl, by bylo možné formální stránku pořadu zkoumat v takovém případě by však bylo vhodné pracovat s testovacím publikem a taková práce přesahuje rozsah bakalářské práce i mého zaměření.

Pro svůj výzkum jsem se tedy rozhodl zúžit výběr na dva díly a skrze ně se snažit dopátrat vnitřních procesů, které režiséry dvou různých epoch tvořící pro značku Nedej se provází. Těmito díly jsou Patagonie od Pavla Bezoušky z roku 2001 a Klimatičtí vězni od Martina Marka z roku 2019. Hodnotou, kterou si tato práce stanovila je přiblížit studentům v akademickém prostředí co nejvíce objektivní svědectví o tvůrčích podmínkách režisérské profese pro v pořadu Nedej se ve veřejnoprávní televizi.

Tato kapitola si klade za cíl popsat tvůrčí podmínky vzniku dvou konkrétních děl pořadu Nedej se ve veřejnoprávní České televizi a umístit je do kontextu současného poznání o klimatickém rozvratu. V závěru kapitoly by tento výzkum sloužil jako podklad pro zhodnocení role pořadu jako veřejnoprávního média, informujícím o alarmujícím stavu našeho životního prostředí.

Souhrn

V podkapitole 1.5 představena současná podoba pořadu Nedej se, jak se vysílá od roku 2012.

V podkapitole 2.1 navážu rozborem dílu s názvem Nedej se: Patagonie (2001) režiséra Pavla Bezoušky, se kterým budu díl reflektovat.

V podkapitole 2.2 rozeberu Nedej se: Klimatičtí vězni (2019) režiséra Martina Marka a následně jej podrobím reflexi rozhovorem s režisérem.

Podkapitola 2.3 shrnuje bádání předchozích podkapitol a klade si za cíl popsat výzvy, kterým režiséři Nedej se čelí ve vztahu k české veřejnosti.

Kapitola 2.4 pátrá po společenské roli Nedej se v kontextu klimatického rozvratu a její proměně v čase.

Kapitola 2.5 popisuje pořad Nedej se ve vztahu k produkčnímu prostředí České televize.

2.1 Nedej se – Patagonie (2001)

Režisér Pavel Bezouška se v roce 2001 vydal natočit jeden z dílů Nedej se do Patagonie, ležící v Chile, Jižní Americe. V této kapitole bude popsáno, jak vznikl námět tohoto dílu, jak probíhalo natáčení a tvůrčí přístup k tématu. Bude nastíněn kontext, ve kterém díl vznikl. Po obsahové stránce se budu zabývat tím, které informace již v roce 2001 zazněly na veřejnoprávní televizi z hlediska klimatického rozvratu a jakých využil Bezouška prostředků k jejich vyprávění.

V rozboru bude podrobně zkoumáno, jakým způsobem jsou za sebe vrstveny motivy a pokusím se, jaký volí Bezouška způsob narace, jestli nějaké, jakou má film roli v současnosti a jak se k němu mohou vztahovat diváci.

2.1.1 Režisér Pavel Bezouška

Pavel Bezouška se narodil 9. května 1947 v Příbrami, za komunistického režimu studoval na Přírodovědecké fakultě biologii, později se specializoval na ekologicky zaměřenou zoologii, protože tehdy neexistovala katedra životního prostředí. Svou diplomovou práci situoval na Kubu, kde zorganizoval ještě za totality vědeckou expedici, kde strávil rok života. Cestování po světě bylo pro tvorbu Bezoušky přirozené – dal tak vzniknout množství cestovatelských dokumentů. Mezi jeho středometrážní filmy patří *Šamani odcházejí*, *Konec světa byl a bude*, *Naučte je chytat ryby a Opouštíme ráj*. Od roku 1991 působí v pořadu Nedej se v ČT. Nejdříve jako režisér, scénárista posléze dramaturg.

Pro Pavla Bezoušku je práce v Nedej se povinností.

„Je to povinnost říkat lidem, o čem jsem přesvědčenej, že musej vědět.“

Na doplňující otázku, zdali se jedná o povinnost společenskou či osobní odpovídá, že nemá rád podobné fráze a škatulky jako je občanská povinnost, společenská povinnost, aj. Cítí to jako vnitřní povinnost, povinnost slušného člověka, který zrovna dělá tuhle profesi.

V roce 2001 se vydal se štábem natočit Nedej se do Chile, Patagonie. Bez znalostí tamních poměrů letí na druhou stranu světa a celý scénář tvoří na místě, pomocí rozhovorů s místními lidmi, obchůzek a kritického myšlení, které se naučil na přírodovědecké fakultě. Jak probíhala příprava a výprava shrnuje následující úryvek rozhovoru, který je zachován v původní formě.

Jak probíhalo psaní komentáře k tvému dílu o Patagonii?

Já jsem uměl psát, protože už na fakultě jsem publikoval, ta zkušenost se pak vybrušovala. Základ byl v tom vzdělání. Protože nás naučili podívat se na krajinu a vidět ty nedostatky.

Měl jsi předem před natáčením v zahraničí nějakou vizi, co budeš točit?

První názor získáš pohledem na místě, pokud máš vzdělání, a to ostatní ti vybrousí lidi, kteří se tím zabývají na místě. V té Patagonii, tam to bylo jednoduchý, tam jsou národní parky, tak stačí najít odborníky. Na Velikonočním ostrově, tam jsem měl vesměs informace od vedení národního parku. Takže, případ od případu. (...)

V Patagonii jsem se šel nejprve rozhlédnout. Jsem to prošel, viděl jsem tam úžasná zvířata, tak jsem chtěl vědět, jak jsou chráněná a ohrožená a jak to s tím vypadá. A viděl jsem, že tam jsou průsery. Pak jsem si na univerzitě ve městě o tom s někým promluvil. Pak jsem se ptal místních. Pasterci, rybáři.

Co znamená „rozhlédnout se“? Bereš rovnou kameru?

To jsme chodili rovnou s kamerou a materiálem. U těch zvířat obzvláště. Tehdy nebyl National Geographic, takže ty zvířata byla známa jen ze ZOO v podstatě. Před těma 25 lety. To jsme nosili pořád kameru, já nosil stativ a Franta Horák nosil kameru no a když jsme něco viděli, tak jsme okamžitě to natočili. Třeba pásovce, jak se zahrabává. Nebo jsme našli pštrosí vejce.

Ale vstupujou do toho náhody, třeba jsem vešel do hospody, seznámil se s hospodským a on mi nabídl, že mě zadarmo vezme natočit rypouše sloní na své pláži. Takto se nám podařily unikátní záběry. Od toho hospodského jsem se toho nakonec o rypouších dověděl spoustu zajímavostí. Ale i o historii, protože znal velmi dobře historii, jeho pradědeček byl z Evropy a dostal tohle obrovský území zadarmo. Neprodal to ani za 5 mil. dolarů.

Při tom osidlování se vůbec nebral ohled, že tam žijí nějakí původní obyvatelé. Ty pak v devatenáctém století otrávil. Píše o tom Miloslav Stingl.⁵⁹ Farmáři najímali vrahy, aby je zabíjeli. Nakonec je pozvali na oslavu smíření a darovali jim otrávený obilí. Skoro všichni původní obyvatelé umřeli otravou.⁶⁰

⁵⁹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Miloslav_Stingl

⁶⁰ *Rozhovor s Pavlem Bezouškou.*

Práce režiséra je vyprávět příběh. Každý příběh je zároveň zkratkou a výše uvedený rozhovor ilustruje vrstvení problémů, které režisér musí umět analyzovat a vyfiltrovat. Bezouška se v dokumentu o Patagonii rozhodl nerozvíjet tematiku vyvražďování původních obyvatel, i když z rozhovorů s ním je mu blízká a často o ní naráží. Jedná se o dávné zločiny, důsledky násilné kolonizace, které jsme se s postupem času naučili odpouštět a zapomínat. I tyto témata však blízce souvisí s klimatickým rozvratem – protože po celém světě proběhla genocida lidí, kteří žili v souladu se svým životním prostředím a podleli ekonomickým zájmům kolonizátorů, zejména z Evropy. Témata indiánů a původních obyvatel ve filmech Pavla Bezoušky by mohly být zajímavou perspektivou pro samostatnou práci o důsledcích kolonizace.

2.1.2 Technický popis dílu Nedej se: Patagonie (2001)

IDEC: 201 322 22556/0018

Název: Nedej se!

Pracovní název: Nedej se! - Amerika

Anotace: Globální problémy jako je oteplování nebo zavlečení nepůvodních organismů jsou tématem pořadu natočeného v jihoamerické Patagonii.

Noticka Premiéry: Ekologie je věcí nás všech

Noticka: Ekologie je věcí nás všech

Obsah: Globální problémy jako je oteplování nebo zavlečení nepůvodních organismů jsou tématem pořadu natočeného v jihoamerické Patagonii.

2.1.3 Formální zpracování pořadu

Točeno na filmový materiál, v poměru stran 4:3, stopáž 18 minut. Celý příběh je odvyprávěn čteným komentářem. V komentáři jsou přiznáni filmaři jako postavy, které nás svou kamerou provázejí krajinou Patagonie, v obraze však v roli průvodců nevystupují. Neobjevují se žádní mluvící lidé nebo filmové situace. Anonymizovaná postava režiséra Pavla Bezoušky se objeví v roli cestovatele v několika sekvencích ke konci, kdy nás provází krajinou či ukazuje rostliny nebo sedimenty.

2.1.4 Analýza díla

Po skončení úvodní znělky divák vstoupí do díla ostrým stříhem do děje, jak je u Nedej se zvykem. Autor nám dává přesně sekundu a šestnáct políček klidu na zorientování v prvním záběru. Ten v polocelku obsahuje lamu pasoucí se v prvním plánu, s horami v plánu druhém. Záběr je výjimečný z hlediska dílu tím, že je na něj přímo odkazováno v komentáři. Bezouška se tím pravděpodobně snaží propojit komentář s komentovaným. Většina záběrů ve filmu mají totiž především ilustrační charakter typický pro tehdejší cestovatelské dokumenty a s mluveným slovem se propojují zejména v kontextuálních významech. Nastřížené tempo záběrů působí plynule a harmonicky, můžeme se tedy bez vyrušení soustředit na komentář.

Role komentáře

Komentář je ve filmu, který neobsahuje žádné scény hlavním nositelem děje. Je vyprávěn z úst muže a ženy, kteří se doplňují.

První souvětí tohoto dílu nese jakýsi klíč k analýze celého díla. Vystihuje totiž ducha celé epizody. V této analýze jej tedy rozeberu a aplikuji poznatky z tohoto konkrétního souvětí do širších, ale abstraktnějších souvislostí vztahování se v roli diváka ke klimatickému rozvratu.

Obrázek 9 První záběr pořadu Nedej se – Patagonie.

„Navzdory záplavě atraktivních filmů o zvířatech a jejich úžasném světě v přísně chráněných rezervacích, o kterých se většinou takticky mlčí, se záběry panenské přírody už dávno staly vzácností.“

První slovo „navzdory“ jako by symbolicky udalo pojetí celého díla. Již v něm slyšíme jasný rozpor mezi panenskou přírodou v obraze a fakty, která nám budou předložena ve zvuku, komentáři.

Bezouška v úvodu díla divákům mezi řádky předkládá tezi, že to krásné, co vidí v obraze, je typický obraz přírody, který od narození konzumuješ pro účely svého uspokojení. Vyplývá to zejména ze sémantiky čteného komentáře. „**Záplava atraktivních filmů o zvířatech**“ totiž naznačuje, že všechny ty krásné filmy o roztomilých zvířátkách byly podřadné, tuctové, neupřímné, dost možná smyšlené nebo nám dokonce lhaly. Možná i dětské knížky, kde jsme zkoumali ty krásné živočichy tohoto světa nám neříkaly celou pravdu.

Pomocí čtyř slov a jednoho záběru tak je vybudován docela jasný a zřetelný kontrast, který může být prohlouben zbytkem věty, která nás v něm pevně utvrdí: „**jejich úžasný svět v přísně chráněných rezervacích**“ je přesně ten svět dětských encyklopedií, který nám toto dílo pomůže konečně prokouknout.

Rozšiřující věta „**o kterých se většinou takticky mlčí**“, která navazuje na část „**přísně chráněných rezervací**“ významově staví tvůrce již zmíněných „**atraktivních pořadů**“ do role podvodníků, kteří nám tuto zradu provedli záměrně. Když oni, tak možná že i tvůrci dětských knížek nám o přírodě lhali. Bezouška tak hned v úvodu díla jasně definuje svůj pohled na ochranu přírody a nepřímo tak například kritizuje tvorbu Davida Attenborougha, popularizátora výpravných přírodovědeckých dokumentů. Podobná kritika se dobře vysvětlila v diplomové práci Hany Novákové s názvem „*Přírodovědný film, jaký není a měl by být*“.⁶¹

Souvětí tedy relativně košatě roste až do rozuzlení: „**záběry panenské přírody se už dávno staly vzácností.**“ Ta šťastná zvířata dětských knih jsou v ohrožení. Kdo za to může?

Jelikož informace o změně klimatu jsou v celém díle předávány zřetelně, ale společensky jsou rozporovány dodnes, dovolím si zde položit vytvořit konstrukci, která vyjímá ze širokého spektra individuálních diváků dvě konkrétní skupiny:

1. První skupina je schopna v plné míře přijmout konstrukt, že nám někdo říkal nepravdu o životním prostředí, které máme rádi a je schopna uvažovat o důsledcích a příčinách podaných tvrzení. Tato skupina je pravděpodobně schopna pochopit roli viníka a nějakým způsobem se k ní vztáhnout.

⁶¹ NOVÁKOVÁ, Hana. *Přírodovědný film, jaký není a měl by být*.

2. Druhá skupina nechce přijmout konstrukt, že hodnoty, na kterých dlouhodobě stavíme životy vedou k destrukci. Tato skupina se cítí spíše ohrožena pochybováním o hodnotách současného světa. Jsou to totiž hodnoty, které mnohým lidem pomohli najít sami sebe, svou vlastní prestiž, sociální postavení nebo ekonomickou stabilitu.

Existují další abstraktní skupiny, pro tuto analýzu však nejsou předmětné. Diváci mezi první, druhou a další skupinou se mohou časem prohodit, nebo vypadnout. Toto rozdělení, je potřebné pro další kroky analýzy.

Pokud se již nyní identifikuje divák s jednou z těchto dvou skupin, domnívám se, že změně názoru v dalších částech filmu již nedojde, nebo jen zřídka.

Z toho vyplývá: Pokud v tento moment divák cítí vůči komentáři nedůvěru, tato nedůvěra je založena na emotivních důvodech, které mu budou i nadále bránit analyzovat faktické údaje obsažené v díle. Tento fakt je obzvláště důležitý, pokud se zaměříme na schopnost environmentální tvorby pracovat s názorem veřejnosti, zejména té, která má k podobným tématům odpor. Tohle je důležitým aspektem audiovizuální environmentální tvorby.

Komentář v sobě skrývá poznání, které je možné pozorovat v mnohých debatách o klimatickém rozvratu – tedy to, že se jedná často pouze o debaty založené na našem emotivním nastavení vnímání tohoto světa. Toto je důsledkem úspěšné relativizace procesů spojených s klimatickým rozvratem, který je možno přirovnat k tabákovému průmyslu, který desetiletí úspěšně relativizoval nezdravost kouření.⁶²

Téma filmu

Nejužším tématem je filmu je souboj mezi lidským napojením a odpojením od přírody. Všechny lži o šťastných zvířatech v úvodu (viditelné v obraze) jsou odpojením, kdežto uvádění věcí na pravou míru (kritizující komentář) jsou napojením. Z prvního slova „navzdory“ v kontrastu s idylickým obrazem je cítit disonantní spor, který je podstatou celého dílu a staví proti sobě právě tyto dvě roviny. Bezouška tak jasně definoval téma filmu a až s mechanickou přesností jej dokáže do důsledků rozvádět.

Zpřítomnění tvůrců

⁶² HULAC, Benjamin. Tobacco and Oil Industries Used Same Researchers to Sway Public.

Ve druhém souvětí již autor přiznává svou vlastní přítomnost, jakožto účastníka expedice, který se účastnil natáčení zobrazených záběrů. Objevuje se tak postava filmaře, která personifikuje mluvený komentář.

Narace

V epizodě o Patagonii se prolínají role komentátora i obrazu. Čtený komentář se například přidává do pozitivní polohy k filmovému obrazu a společně vypráví příběh jezera, hor a horolezců. V moment, kdy se idylické pojetí filmu vrcholí se však komentář vrací do své kritizující polohy a rozvádí dříve nastíněný motiv – rozkol člověka a přírody. Tímto dochází k upevnění nového motivu, který předchází motiv rozšiřuje a tím je krize vztahu společnosti k přírodě.

„Právě tehdy (v šedesátých letech) začala krize ve vztahu moderního člověka ve vztahu s jeho přirozeným prostředím dramaticky akcelarovat.“ Zazní ve filmu.

Ihned tomto sdělení se komentář opět stává vlídným a vypovídá o přírodě. Diváka pomáhá držet výše zmíněná emotivní fluidnost v napětí a pozornosti, i když občas spadá do příliš strohého přírodovědného popisu tamní fauny a flóry.

Komentář, nositel děje, také přechází do ostré kritiky společnosti. Na konkrétních příkladech ukazuje, jak jak postupuje globální oteplování všude po světě, že jsou potřeba radikální změny ve vnímání světa a jak lidé na volání vědců neslyší a upřednostňující krátkodobý zájem před trvalou hodnotou stabilního životního prostředí. Kritika je na poměry České televize tvrdá a nekompromisní, ale zároveň odosobněná. Bezouška v roce 2001 ve veřejnoprávním médiu nesmlouvavě tvrdí, že člověk spalováním fosilních paliv způsobuje klimatický rozvrat. Podobné kritické pasáže se ve filmu objevují opakovaně – vždy jsou však proloženy pasáží s vlídnějším tónem vyprávění. Tento princip pozitivního sblížení se s přírodou a následném informování o její pomalé smrti nabírá na intenzitě a střídání nálady drží celé dílo pohromadě a vstřebatelné.

Příběh turisty jako zosobnění bezohlednosti k naší planetě

Ve filmu se objevuje příběh turisty, který svou neopatrností způsobil obrovský požár, kvůli kterému byla ztracena nejcennější část přírody, která ukazovala, jak Patagonie vypadala před nájedzy kolonialistů z Evropy. Turista je obratně využit jako symbol moderního nedbalého člověka, který svou nešikovností, sice neúmyslně, ale přesto, způsobuje nezvratné škody na posledních zbytcích rajske přírody. Tento „zločinec“ byl díky týmu

právníků ve vazbě jen dva dny, což pomohlo prohloubit motiv negativního vztahu společnosti k přírodě.

Příkladem pomalé smrti planety způsobené odloučením člověka od přírody je i sekvence s tučňáky, která je vyprávěna následovně:

1. Tučňáci jsou krásní a roztomilí.
2. Lidé masakrují tučňáky.
3. Systém je vinen, protože lidi motivuje k takovému jednání.

Toto téma nese i scéna s rybáři, která je doprovázena komentářem o likvidaci mořských ekosystémů kvůli průmyslovému lovu do sítí.

Když je motiv oddělení člověka od přírody a jeho akcelerujícího negativního vlivu na životní prostředí již dostatečně názorně představen v několika rovinách, Bezouška v druhé polovině epizody označuje viníka – je jím přístup trhu „Nechte to běžet“, tedy doktrína Václava Klause, „*zhasněte na chvíli světla*“, volněji také neoliberalismus. Bezouška Klause nejmenuje, ale je patrné, že veškerá kritika, kterou v díle představil, je přenositelná zpět do Evropy.

Jak mluvit o destrukci životního prostředí

Z filmu vyplývá, že si byli tvůrci vědomi, že film je třeba zakončit pozitivně a představit veřejnosti řešení. Toto částečně znázorňuje příběh o příjmu proteinu z masa, kdy ruka trhu v efektivitě selhává, ale místní „venkované“ jsou stále napojeni na přírodu – a hledají alternativy z příjmu proteinu v mořských řasách místo vypalování pralesů.

Vyvrcholením a katarzí filmu je citát od Al Gore, který na konci pořadu zazní:

„Rozhodneme-li se nedělat nic, a tváří v tvář rostoucímu množství důkazů dále jen vyčkávat, znamená to, že jsme se rozhodli pokračovat stále rychlejším tempem v nezodpovědné destrukci životního prostředí, která je příčinou současné katastrofy.“

Finální scéna se šťastnými lvouny v oceánu je odpočinková, přesto je zde zmíněn problém plastů v moři, který 16 let po odvysílání tohoto dílu strhne hysterii kolem plastových brček. Je už však zmíněn jen komentářem a obraz s hudbou se snaží budovat pozitivní náladu v závěru pořadu.

Shrnutí

Bezouška hned v úvodu definoval motiv oddělení člověka od společnosti a ten byl následně rozvíjen a rozšiřován a stal se tak jednotným prvkem, který vysvětloval jednotlivé ekologické problémy. Přítomný byl také motiv cesty režisérů, kteří byli občas ve svém dobrodružství v příběhu zosobněni, tento motiv měl však spíše narativní účinky.

Bezouška dostal na obrazovky ČT v roce 2001 dílo, které se jeví aktuální i téměř dvacet let po jeho odvysílání. Zmíněné problémy se za tu dobu jen prohloubily. Kritika přírodopisných dokumentů, žánru, který definoval David Attenborough na BBC je velmi nadčasová, jelikož i v dnešní době se podobné filmy těší obliby veřejnosti, a to i mezi environmentálně smýšlejícími lidmi v klimatických hnutích. Bezouška také kritizuje volnou ruku trhu a ekonomický zájem. Na doplňující otázky k těmto problémům a jejich vývoji do současnosti odpovídá v kapitole 2.3 s názvem Syntéza Nedej se.

Autor nezůstává u kritiky, ale vyzývá k akci a navrhuje řešení. Tento cestopisný díl Nedej se má pravděpodobně za cíl naučit člověka umět více kriticky přemýšlet o své společnosti, které je součástí, hledat cesty zpět k přírodě a sobě samému. Dokázal na krátkém formátu ilustrovat velké množství environmentálních problémů – odpojení od přírody nám i v této části světa nezvratně ničí planetu, varuje tímto dílem Pavel Bezouška.

Environmentální témata se dotýkají každého z nás a úkolem režiséra není jen informovat o jejich vážnosti, ale i hledat cesty, jak se nás mohou tyto problémy opravdu dotknout a pomoci nám růst, zajímat se o své okolí a stát se aktivisty. Dílo tak může být skvělou studnicí poznání pro lidi, kteří jsou ochotni pochybovat o systému, do kterého se narodili a kriticky jej reflektovat a snažit se o jeho nápravu vlastním časem i energií. V kontextu klimatického rozvratu je Pavel Bezouška vyzpovídán v kapitole 2.3, kde se pokusím o syntézu tvůrčích poznatků společně s Martinem Markem.

Obrázek 10 Pavel Bezouška ve svém snímku Nedej se – Patagonie ukazuje, jakým způsobem jedli tamní Indiáni klasickou pochoutku.

2.2 Nedej se – Klimatičtí vězni (2019)

Režisér Martin Marek v roce 2019 natočil díl Nedej se s názvem Klimatičtí vězni. V této kapitole bude stručně představen režisér a zkoumáno, jak vznikl námět tohoto dílu, jak probíhalo natáčení a tvůrčí přístup k tématu. Bude nastíněn kontext, ve kterém díl vznikal.

Po obsahové stránce se bude text zabývat tím, které informace byly v roce 2019 pro Marka v tvorbě pro veřejnoprávní televizi důležité z hlediska klimatického rozvratu.

V rozboru bude podrobně zkoumáno, jaké prostředky volí Marek k vyprávění a jakým způsobem jsou za sebe vrstveny motivy vztahující se ke Klimatickému rozvratu.

2.2.1 Režisér Martin Marek

Martin Marek se narodil v roce 1982 v Plzni, kde také později studoval na Fakultě právnické Západočeské univerzity. Tu v roce 2011 předčasně opustil, poté, co aktivně upozorňoval na tamní kauzy s prodejem titulů, která později „zlidověla“.⁶³

Na Wikipedii je uveden následovně:

„Martin Marek (20. května 1982, Plzeň) je český občanský aktivista, režisér a scenárista publicistických pořadů. V roce 2013 byl jedním z organizátorů historicky prvního úspěšného referenda v krajském městě v České republice.“*⁶⁴

V Nedej se začal pracovat v roce 2016, v současnosti pracuje na plný úvazek a podílí se na chodu pořadu.

*„Já mám zkušenost toho aktivisty ekologického, což je podle mě strašně důležitý. Já znám to zelený téma velmi do hloubky, znám ty lidi tam, znám strašně moc věcí, co se děje, sleduju média, sleduju poslaneckou sněmovnu, o čem bude jednat. (...) Takže já mám příležitost si to všechny dokopy, sepsat to a poslat to dál, popsat to. Strašně mě to přijde zajímavý a co třeba nemůže každé druhé udělat. Jakoby neříkám, že nemůže, samozřejmě že teoreticky může. Takže to je moje nějaká výhoda a tím pádem osobní povinnost. (...) Je to součást toho poslání té veřejné služby.“*⁶⁵

Témata, kterým se v Nedej se věnuje prý nikdo jiný nezpracovává v takové míře. Tvořil by klidně i mimo ČT, například na internetu, aby tyto témata měla ještě větší dosah. Martin

⁶³ Martin Marek (aktivista). Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_\(aktivista\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_(aktivista)).

⁶⁴ Martin Marek (aktivista). Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_\(aktivista\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_(aktivista)).

⁶⁵ *Rozhovor s Martinem Markem.*

Marek se snaží, aby se zvětšil dosah pořadu. V rámci nedej se o tom dle jeho slov vedou rozsáhlé debaty. Na práci pro Nedej se Martin Marek nejvíce cení to, že má každých 14 dní nové téma, které musí do hloubky nastudovat. Intelektuální přesah však brzo vystřídá dobrodružný lov, jak sám uvádí:

„A pak to musíš natočit. Nahnat Brabce před kameru, musím ty gaunery honit.“

Stejně jako pro Bezoušku, i pro Marka je běžné střídat se v rámci své práce s nelibostí lidí, o kterých natáčí. Je zcela přirozené, že lidé hledají cesty, jak se bránit proti informování o jejich činnosti na hraně zákonů a právních úprav. Jsou to totiž často vlivní lidé s vysokým sociálním kreditem, zvyklí kdejaké zájmy lobbovat v důležitějších státních institucích než České televizi.

Důležité ale pro Martina Marka je, že často cítí, že protagonisté, kteří prosazují v dané lokalitě nějaký svůj soukromý záměr nebo jinou spornou či přímo ilegální činnost jsou naštvaní, že je natáčí. Tak prý pozná, že tam je správně, že nemají čisté svědomí. Dle Marka síla protireakcí, kterými se různé zájmové skupiny snaží pořad ovlivnit značí, že odvysílání pořadu a zpracování kauzy má stále vliv na veřejný prostor. Snahu zabránit odvysílání epizody Nedej se zobrazuje příběh Leoše Novotného, 47. nejbohatšího Čecha dle časopisu Forbes v roce 2019.⁶⁶ Jelikož Pavel Bezouška skrze výpovědi o devadesátých letech v pořadu dostal prostor v teoretické části této práce, v závěru této práce v kapitole 2.4.1 na straně 74 je tato kauza, ve které figuruje Martin Marek popsána.

⁶⁶ 80 nejbohatších Čechů 2019 [online]. Dostupné z: <https://miliardari.forbes.cz/>.

2.2.2 Technický popis dílu

IDEC: 219 562 24842/0001

Název: Klimatičtí vězni

Stopáž: 27minut

Pracovní název: Nedej se (dokument)

Anotace: Bitva o přírodu pokračuje

Noticka Premiéry: Hodinový blok občanské a investigativní žurnalistiky o životním prostředí. Dokument Klimatičtí vězni je o lidech, kteří i za cenu vlastního nepohodlí upozorňují na závažné poškozování našeho životního prostředí. Nedej se plus a Občanské noviny

Tisková informace: Aby upozornili na poškozování životního prostředí, neváhají vyvěsit s transparent na komín hnědouhelné elektrárny, vylézt na těžební věž nebo protestovat na dně uhelného dolu. Občanské protesty patří k demokracii i ochraně životního prostředí odjakživa. V posledních letech ale u nás přibývá případů, kdy za nenásilný protest občanské společnosti hrozí aktivistům trestní stíhání. Přichází se změnou klimatu i změna klimatu v naší společnosti? Budou snad u nás lidé, kteří nenásilně protestují proti poškozování životního prostředí končit ve vězení?

2.2.3 Formální zpracování pořadu

Digitální, 16:9, 27 minut, Nedej se!(dokument). Film zaznamenává výpovědi protagonistů zejména pomocí civilních rozhovorů v přirozeném prostředí poblíž jejich bydliště. Také se vrací na místa, kde se zúčastnili nenásilné přímé akce. Pořad tvořen převážně rozhovory se stranami zúčastněného sporu s použitím formálně televizních ilustračních záběrů. Ve filmu jsou použity archivní záběry, které ukazují reálné situace, ke kterým se vztahuje samotný příběh.

Část záběrů, která je použita v rozebíraném díle je také převzata z občanských novin, kde Marek točil blokádu v Bílině.⁶⁷

2.2.4 Obsah dílu

Epizodou Nedej se s názvem Klimatičtí vězni nás provází v pět protagonistů, občanů České republiky, které spojuje společný právní delikt.

Dílo zpětně rekonstruuje okolnosti blokády chladicí věže elektrárny Chvaletice, a blokády dolu Novákovy. Činí tak skrze výpovědi zúčastněných, archivní materiály a rozhovory s příslušnými odborníky.

2.2.5 Analýza díla

Martin Marek v expozici filmu rámuje příběh kolem konkrétní elektrárny, která pravděpodobně za účelem zisku soukromé firmy nadále vypouští skleníkové plyny do ovzduší i přesto, že podle původních plánů již měla být zavřena. Majitelé elektrárny se snaží politicky lobovat o udělení výjimky z emisních limitů, aby dál generovala zisk. Jasně zřetelný souboj soukromého a veřejného zájmu je od první minuty definován jako konflikt, kolem kterého se dílo bude ve svém vyprávění pohybovat.

„Hnědouhelná elektrárna Chvaletice měla být podle plánů společnosti ČEZ v roce 2016 vyřazena z provozu. Na místo uzavření ale ČEZ elektrárnu na poslední chvíli prodal společnosti Severní energetická uhlobarona Pavla Tykače. Nový vlastník obratem požádal o prodloužení provozu elektrárny až do roku 2030. To vše bez účasti veřejnosti. Jenže situace se tentokrát vyostřila.“

⁶⁷ Nedej se - ekoteroristé útočí.

V úvodu je také jmenován první antagonista filmu, na transparentech klimatických aktivistů proslulý Pavel Tykač. Právě Pavel Tykač, sedmý nejbohatší Čech, uspěl proti svému kolegovi Křetínskému, pátému nejbohatšímu Čechovi, když v roce 2013 elektrárnu koupil od společnosti ČEZ a. s. ⁶⁸

První představenou postavou mluvící do kamery je člen spolku Zastavme elektrárnu Chvaletice z. s. Sdělování informací má rychlé publicistické tempo, probíhá však zřetelně.

Martin Marek se natáčí výpovědi protagonistů se snahou, aby působili přirozeně. Například protagonista Robert Hrdina, účastník blokády je vykreslený jako bezproblémový sympatický muž. Není zde pokus tohoto protagonistu konfrontovat. Hrdina je postaven do role Davida v příběhu boje proti Goliášovi. Příběh je vyprávěn z pohledu Davida.

Nerovnost Davida a Goliáše je podpořena záběry velké elektrárny s kouřícími komíny v pozadí. Archivní záběry Greenpeace ukazují záběry z přímé akce, kdy aktivisti vylezli na komín elektrárny. Elektrárna symbolicky přestala kouřit a působí bezbranně. Z archivních záběrů se dostávají do filmu další postavy, které přímo na komíně vysvětlují, důvody pro zavření elektrárny.

Později se situace otočí, když protagonisté čelí trestnímu stíhání, promlouvá z nich strach a obava o budoucnost. Goliáš dělá právní kličky a po relativně dlouhé době si platí vlastní posudky, které mu umožní Davida trestně stíhat. Postupně roli Davida v příběhu boje proti Goliáši přebírá celá širší skupina aktivistů, kteří na komín vylezli.

Odborné aspekty trestního stíhání jsou vysvětleny skrze rozhovor a advokátem, natočený standartní reportážní filmovou řečí a rozhovorem s bývalou předsedkyní Nejvyššího soudu Eliškou Wagnerovou. Marek tak eticky dává prostor odborníkům.

Marek natáčí protagonistu Petra Kucku na své zahradě, kde s malým dítětem seká dřevo na podpal. Snaží se ve své domácnosti žít bez fosilních paliv. Během vyprávění jeho příběhu se kamera dostává do interiéru jejich bytu. Záběr na ženu s dítětem, když mluví o vězení, může působit jako kýč, ale celkově tento režijní postup působí příjemným dojmem, který nestaví mezi diváka protagonisty překážky ve formě nátlaku či kýče a umožňuje emocionální propojení s hrdinou. Protagonisté jsou přirození a lidští i v nerovném setkání muže s kamerou a obyčejné rodiny ve svém přirozeném prostředí.

⁶⁸ VRB, ČTK. Další výhra Pavla Tykače: ČEZ prodá Chvaletice jeho firmě, Křetínský neuspěl.

Dějová linie se vrací do archivních záběrů z chladicí věže elektrárny Chvaletice, kde je představena postava Zuzky Vlčkové. S tou je vyroben retrospektivní rozhovor stejným způsobem, se snahou zobrazit lidskost. Nejdříve je tato retrospektivní pasáž zobrazena při cestě v lese, kde Zuzana mluví o houpačce. Reflexe přímé akce a trestního stíhání pak byla natočena už přímo na dané houpačce. Žena na houpačce je trestně stíhaná osoba, ale celkově působí volba tohoto prostředí rušivým a náhodným dojmem. Marek se stříhačem si tohoto byli pravděpodobně vědomi s snažili se o kontextuální vysvětlení tím, že před tuto sekvenci vestřihli výše zmíněnou cestu v lese, kterou se snažili scénu ospravedlnit. Je zde citelné zaměření Martina Marka směrem k publicistice a snaha o portrétování protagonistů kolísá – houpačka jako symbol totiž nemá přímou spojitost s vyprávěným dějem, přesto se z ní stává nedokončený motiv.

V díle se objevuje motiv sněhuláka, kterého protagonisté tvoří ze sněhu. Tento motiv je funkční, dopomáhá funkčnímu nahlédnutí do světa protagonistů. Není však použit se všemi protagonisty. Motiv sněhuláka je silný zejména tím, že naše zažitá tradice praví, že má knoflíky z uhlí. V závěru epizody dojde k naplnění tohoto motivu, kdy je řečeno, že se něco místo uhlí najde. To je zároveň funkčním, lidským a úsměvným ukončením, které podobné dokumenty potřebují.

Pořad má silné prvky publicistiky. Na konci jeho první třetiny vyžaduje větší soustředěnost diváka, točí se mezi postavami aktivistů, obhájcem a soudkyní, kteří již jako mluvící hlavy do hloubky reflektují trestní stíhání.

V dokumentu dobře funguje humor, který vyvažuje náročnost sledovaných sdělení. Například narážka na trestně stíhaného premiéra v průběhu je vedlejší dějovou linií, která ukazuje motiv systému, který je silně ovlivněn soukromými zájmy oligarchů. Následné nastřížení slavného proslovu Milouše Jakeše z roku 1989 působí jako příjemné odlehčení. Marek tak staví současný systém vedle totalitního systému, který podobně kritizoval ekologickou veřejnost. Marek tak klade nepříjemnou otázku: Jak moc se lišíme od represivního totalitního režimu založeném na strachu před sametovou revolucí dnes?

Citace dané pasáže slavného výroku Milouše Jakeše, který se dochoval a je v pořadu použit:

„Vždyť my víme, že v Praze nebo v Plzni či jinde, kolik je tam kysličníku siřičitého. To můžeme změřit. Víme to. No k tomu nepotřebujeme, aby nám to někdo říkal. Mám na mysli různá ta ekologická hnutí. Ale my potřebujeme, aby vzali prostě... Aby

se sebrali, řekněme, a šli vyčistit ten potok. Pomohli. A ne dělali demonstrace, chodili po náměstích a křičeli prostě: Udělejte spalovnu, jinou spalovnu v Plzni nebo něco jiného takového.“

Je předstříhnutá výroky A. Babiše z roku 2013:

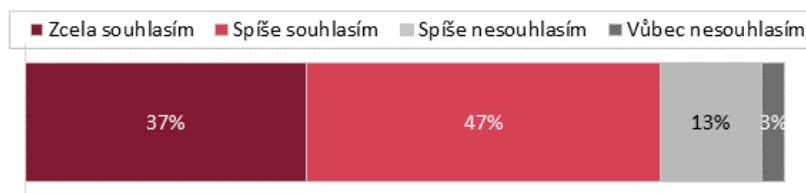
„My se jednou asi z té demokracie poděláme všichni. Jak jinak totiž vysvětlit to, že se tu k dálnici vyjadřuje jezevec, ekologický terorista a taky každý starosta chce mít výjezd.“

A Miloše Zemana z roku 2014:

„Jako prezident udělám vše pro to, aby zločiny ekologických nebo zelených fanatiků dále nepokračovaly.“

Toto je následně okomentováno snahou politiků „politizovat“ environmentální hnutí, aby toto hnutí pak mohli napadat a vinit z touhy po moci. Marek ale ve svém díle poukazuje na to, že výše uvedené environmentální spolky neusilují o moc nýbrž připomínají segment společnosti, který má problémy. Dokument skrze protagonisty předkládá tezi, že občanské spolky jsou demokratické a prosazují narovnání diskuze o budoucnosti uhlí, kde je v současné době jasný tlak lobbistů uhelného průmyslu. Tohle jsou současné myšlenky, které se environmentální hnutí snaží postupně vysvětlovat společnosti, protože se často střetává s nepochopením. Na tomto příkladě je možné vyčíst, jakým posunem environmentální publicistika v pořadu Nedej se prošla od dob, kdy byla vysílána Bezouškova Patagonie. Bezouška na změny klimatu upozorňoval v době, kdy se širší společnost nezajímala o změnu klimatu. Dnes ji 84 % občanů České republiky vnímá jako hrozbu, z toho 37 % jako hrozbu zásadní a pouhá 3% jako vůbec žádnou hrozbu.⁶⁹

Souhlasíte s výrokem, že člověkem způsobené klimatické změny zásadně ohrožují naši budoucnost?

Pramen: STEM, Trendy (listopad) 2019

⁶⁹ STEM. Češi se obávají změn klimatu a podporují uhlíkovou neutralitu. Mají ale strach z dopadů na českou ekonomiku.

Stejná je situace s aktivisty – společnost se o ně příliš nezajímá a je i z širšího pohledu boje za rovnoprávnost a klimatickou spravedlnost aktivismus normalizovat, přiblížit obyčejným lidem a vysvětlit jim, že i oni jsou součástí systému a musí se zasadit o jeho spravedlivý chod. Marek tak tímto prokazuje své znalosti v poli klimatických hnutí a dostává do ostře sledovaného vysílacího času veřejnoprávní televize opravdové výzvy, kterým současně environmentální hnutí čelí a které potřebují být diskutovány. Dílo tento princip prohlubuje a ilustruje v situaci, která se odehrála na Slovensku.

Na Slovensku byli zadrženi do vazby členové Greenpeace, kteří nenásilně blokovali těžební věž Nováky. Rozhodl o tom okresní soud v Prievidzi s odůvodněním, že by v tomto chování mohli pokračovat. Na Slovensku se strhla řada občanských protestů. Poté se přidávají slovenští politici. Marek toho využívá a do filmu vkládá záběry z protestů, které získal na sociálních sítích. Tato formální změna obraz chvíli vypne z televizní strnulosti a divák jakoby sleduje sám sebe. Silný a emotivní obsah natočený na mobil funguje jako prostředek ztotožnění se s aktivisty a je vyvrcholením motivu boje Davida proti Goliáši. Případ uvalení vazby končí osvobozením všech aktivistů a propuštěním a David se těší alespoň dílčí výhře. Krajské ředitelství policejního sboru v Trenčíně, odbor kriminální policie, rozhodl, že dvanáct aktivistů a aktivistek, kteří nenásilně protestovali proti těžbě uhlí na věži dolu Novákovy, nespáchali trestní čin.⁷⁰ Formálně je tato pasáž dovyprávěna pomocí retrospektivních výpovědí aktivistů, pořízených štábem Nedej se.

V závěru je zhodnocena pozice aktivistů vůči současnému systému a nebezpečí stupňující se represe vůči nenásilným přímým akcím. Marek tvrdí, že klimatičtí vězni mohou být brzy realitou, a že to budou to obyčejní lidé, kteří mají stejné životy jako my.

Častou výtkou, kterou Marek slýchává, je že zástupe uhelného průmyslu Pavel Tykač, kterému elektrárna skrze společnost Czech coal a.s. patří, prostor v díle nedostal. Tento díl však nevypráví příběh o dvou pohledech na realitu spalování uhlí – nýbrž nám ukazuje, jaký je svět lidí, kteří se vlivným uhlobaronům a jejich škodlivému průmyslu rozhodli postavit.

⁷⁰ ČTK, EuroZpravy.cz. Slovensko zastavilo vyšetřování aktivistů Greenpeace, v kauze figurovali i dva Češi.

2.3 Jak se tvoří v Nedej se

Tato podkapitola byla napsána jako syntéza rozhovorů s režiséry Martinem Markem a současným dramaturgem Pavlem Bezouškou jako bádání o tvůrčích podmínkách, zkušenostech a dílčích procesech, které tvorbu doprovázejí.

Pro zachování autentičnosti výpovědi Pavla Bezoušky, jsou v práci uvedeny doplňující informace formou rozhovoru, který byl zkrácen a editován tak, aby zachoval obsah sdělení. Nespisovné výrazy byly zachovány.

Když jsi točil v Patagonii, měl jsi vyhlídky, že se ta situace s klimatemlepší za 20 let? Tedy dnes?

Ne, já takto neuvažoval. V mládí, když já byl na přírodovědecký fakultě, měl jsem 1900 Kč měsíční plat jako začínající. Ty kamarádi v uranových dolech měli 19 000 Kč. Dělalí mejdany a tak. Já říkal, že za ty peníze bych to nedělal. Byly dvě rakoviny přiznaný jako choroba z povolání, jeden kamarád dostal jinou a říkal, jaký ten bolševik je svině. A já mu říkal: „Já ti to říkal“ A on mi odpověděl: „Ty jsi byl asistent na nějaký fakultě, tobě jsem věřit nemohl, nebylo to v televizi ani doktoři to neřešili.“

Já jsem si uvědomil, jaká je odpovědnost, toho sdělovacího prostředku poskytovat informace. Ať si ti lidi s tím naloží, jak chtějí. Ale ty musíš za každou cenu přijít věci na kloub a zveřejnit ji.

Tobě je jedno co s tou informací pak bude?

To je karma jóga, jinak bych to nemohl dělat. To je aktivita, bez ohledu na výsledek. Ty se přece nemůžeš stresovat tím, jaký bude výsledek.

Takže se nezajímáš, jak ta klimatická krize bude postupovat dál?

Ale mě to zajímá samozřejmě, to jsem neřekl. Ale prostě netrápím se s tím. Protože, těma prognózama, to bych tím nic nezměnil a nebyly by přesný. To nikdo neví. To je otázka vědců, aby dělali prognózy.

Oni dělali prognózy relativně velmi příznivý třeba na klimatický rozvrat a globální oteplování, ale čím dál víc se to zrychluje. To je těžko odhadnutelný, a to je jejich věc. Prostě já odvádím svou práci, který věřím, jaký to bude mít následky, na to nekoukám.

2.3.1 Volba námětu

Na otázku, jak se Martin Marek dostal k tématu publicistického dokumentu s názvem *Nedej se: Klimatičtí vězni* pohotově odpovídá, že pochází z ekologického hnutí tudíž všechny ty lidi zná. Environmentální témata aktivně sleduje ve volném čase, zároveň „dostává od lidí echo“, když se něco děje.

Martin Marek chtěl původně natáčet díl o aktivistech, kteří se ocitli na sedm dní ve vazbě na Slovensku, kde vylezli na těžební věž dolu Nováky. Během úvah o podobě dokumentu se z tohoto příběhu stala dílčí součást širšího celku, který poukazuje na obyčejné lidi, kteří jsou ochotni obětovat svou svobodu při boji proti fosilním korporacím a stát se tak „klimatickými vězni“.

Zeptal jsem se Pavla Bezoušky, jestli při přípravě námětu na natáčení v Patagonii věděl, že to bude kritický snímek o globálním oteplování. Bezouška vzpomíná, že tehdy neexistoval internet ani pořádné zdroje informací. Když prý do Patagonie volal, nikam se nedovolal. Jeho plán byl, že na místě zhodnotí situaci z enviromentálního hlediska a informace se doptá.

2.3.2 Dosah Nedej se

Z rozhovoru s Pavlem Bezouškou vyplývá, že si na dopad konkrétního dílu nevzpomíná a bylo podobných dílů víc, některé ještě dramatičtější. V té době natáčel také pro satelitní pořad *Přidej se*. Tehdy se mluvílo o globálním oteplování zejména mezi odborníky – tam byla shoda jasná. "V médiích byla podobná témata vnímána jako, dnešními slovy, přehnaný alarmismus, jelikož byla společnost ovlivněna rétorikou Václava Klause a ekonomickou transformací. V restauračních zařízeních se o podobných problémech skoro nemluvilo.⁷¹

Marek za tři roky, co v *Nedej se* figuruje vyzoroval, že současnosti mají pořady po odvysílání menší přímý vliv na veřejné mínění slabší než dříve, zejména v devadesátých letech. Důsledek je například ten, že politici nechodí na rozhovory.⁷² V poslední době tak téměř v každém díle *Nedej se* vkládají infografiku, že Richard Brabec, ministr životního prostředí za ANO odmítl poskytnout rozhovor. Ministr si to dle Marka může dovolit, protože ví, že ho to politicky nepoškodí u jeho voličů, ani nikde jinde.

⁷¹ *Rozhovor s Pavlem Bezouškou.*

⁷² Martin Marek (aktivista). Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_\(aktivista\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_(aktivista)).

Téma ochrany přírody a klimatického rozvratu se začíná ve společnosti v posledních letech více diskutovat, zejména mladí lidé jsou často aktivní.⁷³ Na posunu veřejného diskurzu měli velkou zásluhu aktivisti – Greenpeace, Děti země, Hnutí duha, Fridays for future.⁷⁴

„Ale nejúčinnější a fantastický je to hnutí středoškoláků. To je nadějný a perspektivní, že se začíná lámat myšlení mladých lidí. A vědci taky. Protože oni dlouho mlčeli. Ale mají to těžký, tam se musí extrapolovat a není to měřitelný jako například rozpad uranu. A proti nim navíc vystupovali jiní vědci, většinou výzkumný ústavy automobilového nebo fosilního průmyslu.“ Vysvětluje Bezouška a dodává:

„Jinak ten vědec taky není bojovník, často je to jenom badatel.“

Marek vidí dopad pořadu Nedej se také v tom, že ukazuje kauzy, které jsou čistě veřejnoprávní a mohou množství lidí inspirovat, pomoci u soudu či při vzdělávání.

Problematika dopadu jednotlivých dílů může být velmi těžko měřena exaktně, protože pracuje zejména s dlouhodobými vnitřními procesy všech diváků, kteří se vypořádávají s environmentálními problémy svým jedinečným způsobem. Pro režiséry je tento dopad důležitý, není ale jediným měřítkem úspěšnosti dané epizody či zpracování tématu. Z jejich výpovědí lze vyčíst, že je těší, pokud se veřejnost za ochranu svého veřejného zájmu postaví a kauza se podaří vyhrát.

2.3.3 Soukromý a veřejný zájem

Pojmy veřejný a soukromý zájem jsou pojmy, které jsou pro bádání o libovolném investigativním publicistickém pořadu zásadní. Zatímco soukromý zájem je primitivní pojem, který značí prospěch právnické či fyzické osoby, zájem veřejný je složitěji definovatelné pojmenování.

Termín ochrana veřejného zájmu má v diskurzu naší společnosti nelehké postavení. Z vlastních pozorování se domnívám, že může být některými kruhy spojován s filosofií totalitního režimu, který Československo ovládal před rokem 1989. Naše společnost se po revoluci vymezila pravicově a snahy o zpomalení klimatického rozvratu bývají označovány za levicové, či dokonce „bolševické“.

⁷³ STEM. Češi se obávají změn klimatu a podporují uhlíkovou neutralitu. Mají ale strach z dopadů na českou ekonomiku.

⁷⁴ *Rozhovor s Pavlem Bezouškou.*

Termín veřejný zájem může být zaměňován s pojmem vyšší dobro. Ve filmu Já, Robot napsané podle sbírky povídek Isaaca Asimova je lidstvo ohroženo umělou inteligencí, která rozhodne, že pro přežití lidské rasy bude nejlepší, pokud budou lidé zbaveni své svobody. Ve finální sekvenci umělá inteligence VIKI vysvětluje postavě umělého robota Sonnyho, že jedná v zájmu „vyššího dobra“, i když to znamená zakázat lidem vycházet z domů.⁷⁵ Veřejný zájem nemá svou jednoznačnou definici, neboť bývá chápán různými názorovými proudy odlišně.

V českém právním systému je veřejný zájem frekventovaně používán, řadí se však mezi tzv. neurčité pojmy. V roce 2013 byl Nejvyšším správním soudem ve sporu mezi soukromou firmou Skanska a MŽP tímto soudem konkretizován.⁷⁶

Použití pojmu veřejný zájem v této kapitole je v rámci následující definice:

Veřejný zájem je koncept uplatňovaný především ve veřejné politice, veřejné ekonomii, etice a právu odkazující k všeobecnému dobru a společenskému blahobytu.

Obecně je za veřejný zájem označována taková orientace politiky, která podporuje rozvoj společnosti a řešení jejích reálných problémů. Z tohoto vymezení je patrné, že identifikace a uznání veřejných zájmů může být ve společnosti zdrojem konfliktů, neboť představy o tom, co je pro společnost dobré a jaké jsou její problémy, se liší. Ve společnosti proto probíhají boje o identifikaci, uznání a prosazení různých veřejných zájmů. Uznané veřejné zájmy mohou být formulovány v právních normách.

Identifikované veřejné zájmy nemají univerzální platnost. Co je v jednom časovém období či v určité kultuře veřejným zájmem, v jiné době či společnosti jím být vůbec nemusí.⁷⁷

Vzájemná třecí plocha mezi souborem soukromých zájmů jednotlivců či skupin a veřejného zájmu je leitmotiv, který se prolíná rozhovory s oběma režiséry. Marek například vysvětluje, že neexistuje čistě jen soukromý zájem, ale že také existuje veřejný zájem, který je právně vyšší. Je vyšší než soukromý nebo byznysový zájem. Může se například jednat o ochranu životního prostředí nebo komunity v obecné rovině. To lze ilustrovat na epizodě Klimatičtí vězni.

⁷⁵ PŘÍSPĚVATELÉ WIKIPEDIE. I, Robot (film).

⁷⁶ JANUŠ, Jan. *Nejvyšší správní soud definoval veřejný zájem* [online].

⁷⁷ Veřejný zájem. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ve%C5%99ejn%C3%BD_z%C3%A1jem.

Aktivisti, o kterých Marek natáčel, chtěli upozornit, že spalování uhlí má množství negativních externalit. Nechtěli elektrárny nebo doly zničit či poškodit. Severní energetická Pavla Tykače však stejně přišla se žalobou kvůli údajnému poškození majetku.

Marek tvrdí, že lidé, kteří hájí soukromý zájem, mají často lepší vyjednávací pozice „*právníky, peníze, straní jim do jisté míry zákonodárci, straní jim zákony.*“ V případě energetiky jsou zákony výrazně ve prospěch uhelných elektráren oproti obecnému zájmu na zdraví a životnímu prostředí. Právě proti této nerovnosti často aktivisté bojují.⁷⁸

Stejně tak tvrdí, že stejný princip lze pozorovat i u ostatních námětů, například u lobbingu v parlamentu, myslivosti, developerů. I tak podle Marka nelze tvrdit, že jde vždy o souboj dobra proti zlu. Různé subjekty prostě hájí svůj zájem a smyslem pořadu Nedej se je hájit a sledovat veřejný zájem, který zpravidla tahá za slabší konec, upřesňuje Marek.

Pořad kritizuje soukromé objekty i úřady. Rozdíl je ale i mezi jednotlivými formami Nedej se. V investigativně se pravidelně hledá konkrétní viník, který provádí činnost na hranici zákona, například developer, který staví bez povolení, hospodářská komora, která silně lobuje při přípravě novely stavebního zákona, uhelné společnosti, které dostávají sporné výjimky, nebo ministr, který musí odpovídat na nepříjemné otázky.

„My nezkoumáme myslivost v Česku, my zkoumáme to, že chtějí střílet vlky. Pak jsou naštvaní“⁷⁹

O myslivecké lobby se zmiňuje Marek následovně:

Ve sněmovně je velká myslivecká lobby. Ústavní většina je myslivecká, většina poslanců jsou myslivci. To je desítky let, vždycky ty zákony projdou ve prospěch myslivců. To je pravda.

Chtěli mít povolení na jakýmkoliv pozemku, včetně měst střílet bez souhlasu. Takže můžou říct, že jim tam vběhlo prase, tak že tam můžou jít a střílet na tvý zahradě. A to neprošlo jen těsně, protože se proti tomu vzbouřila veřejnost. A náš pořad o tom musel natočit dva pořady. To bylo asi konkrétní, kdy jsme to ovlivnili. Tohle ale není průmysl.⁸⁰

V rozhovorech režiséři často používali výčty jednotlivých zastánců soukromého zájmu. Zajímalo mě, jestli se dají tyto skupiny definovat. Bezouška je označil pojmem „Ohrožený

⁷⁸ Martin Marek (aktivista). Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_\(aktivista\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_(aktivista)).

⁷⁹ Martin Marek (aktivista). Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_\(aktivista\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_(aktivista)).

⁸⁰ *Rozhovor s Martinem Markem.*

ekonomický zájem“.⁸¹ Tento pojem zahrnuje všechny subjekty, které na různých úrovních limitují veřejné zájmy prosazováním svých soukromých zájmů, ať už se jedná o lov ryb v Patagonii ve filmu Pavla Bezoušky nebo zájem Pavla Tykače na spalování uhlí v elektrárně Chvaletice ve filmu Martina Marka.

Soukromý objekt, například developer, má právo odmítnout vypovídat. Úřady tohle právo nemají, ale často je z filmů zřetelné, že se systematicky rozhovorům brání, nebo je odmítají. Obávají se postavit režisérovi, který je často „*informovanější než oni*.“⁸²

Pro pochopení zde uvedu odstavec, který zmínil Bezouška jako konkrétní příklad ohroženého ekonomického zájmu. Každý rybník má danou katastrální rozlohu. Součástí katastru byly břehové porosty, které oddělují rybník od orné půdy a zachytávají splachy. Škodliviny z polí rozkládaly do tkání rostlin. Tyto porosty také plnily funkci hnízdiště a prostoru pro biodiverzitu. V posledních dekáдах se stalo zvykem, že vlastník zaorá až na hranice katastru a ničí tyto porosty natolik, že má zemědělská krajina přímý kontakt s vodou. To vede k tomu, že se splachy z pole s pesticidy dostávají do vody a likvidaci biodiverzity. Ekonomický zájem je silnější a náprava složitá. Na otázku proč si myslí, že tomu tak je Bezouška odpovídá:

„Protože se ty rybníky mění na krabičku volejovek, lépe řečeno na krabičku kaprů, nejsou tam tzv. bílý ryby. Pak se nadává na vydry, na kormorány, jak to tady vyžívají.“

Nelze však konstatovat, že by stál ekonomický zájem oproti veřejnému zájmu lidí. Proti zájmu lidí to stojí jen nepřímo, protože se znečistění, které vstupuje do krajiny a vody skrze pole přenesou jinam. Záleží vždy na konkrétním případě, tvrdí Bezouška. Vazby jsou často složité, těžko měřitelné nebo zdlouhavě prokazatelné.

Nepřímost důsledků lidské činnosti činí ochranu veřejného zájmu v obecné složité a nesrozumitelnou, i přesto, že je v konkrétních případech srozumitelná. K pochopení významu tohoto tvrzení může být nápomocna tato odpověď, kterou Bezouška poupravil svou otázkou:

„Pořad nedej se tedy zastává biodiverzitu?“

„Ne, pořad Nedej se je pořad na pomoc ochrany přírody, životního prostředí lidí.“

⁸¹ *Rozhovor s Pavlem Bezouškou.*

⁸² *Rozhovor s Pavlem Bezouškou.*

At' už se jedná o pořad na pomoc ochrany životního prostředí, nebo film zastávající biodiverzitu, popletenost environmentální tematiky bohaté možnosti režijní realizace, kde může tvůrce přispět k postupnému rozuzlování souvislostí klimatického rozvratu. Jednou z charakteristik režisérů, kteří se podílí na tvorbě v Nedej se je vždy předložit návrh řešení k tématům, které kritizují. Tento pojem se označuje jako žurnalistika orientovaná na řešení. Jaká je krom snahy nabízet řešení role filmaře a novináře veřejnoprávní služby ve věci plnění veřejného zájmu předcházení klimatického rozvratu?

Marek tuto roli vnímá jako obrovskou zodpovědnost vůči společnosti. Povinnost natáčet. Tím, že má za sebou někdo logo veřejnoprávní televize, tak veškeré kroky ve výkonu práce mají obrovskou váhu. Váhu, kterou nemá obyčejný občan. Z toho vyplývá, že má režisér povinnost jít a konfrontovat například ministra životního prostředí s chystanou novelou zákona jednajícího v prospěch soukromých zájmů. Pokud se setkání záměrně vyhýbá a odmítá odpovídat skrze tiskové mluvčí, tak to znamená najít ho v zapadlé vesničce když tam má meeting a tam se ho na zákon doptávat.

„To je moje absolutní povinnost. Občan to udělat nemůže. Nemá na to prostředky a čas, já mám čas, ktorej mám zaplaceněj, můžu to dát dohromady a pokusit se to popsat podle svého nejlepšího vědomí. To je pro mě zásadní role. Povinnost.“⁸³

Jaká je nálada ohledně klimatu ve společnost na konci roku 2019?

Změnila se výrazně za rok. Po té stávce studentské se dostaly do médií hodně vědci a bavili se o klimatu. Aspoň už teda všichni ví, že to existuje. A myslím, že lidi ví, že to je zapříčiněný lidmi. To se promítlo i do jednání Babiše, ten kývl na uhlíkovou neutralitu v 2050. To je před rokem nepředstavitelný. Ted' to udělal to je důkaz, že se to posouvá.

⁸³ *Rozhovor s Martinem Markem.*

2.4 Co znamená značka Nedej se v kontextu klimatického rozvratu?

Značka Nedej se je unikátní. Dle Bezoušky podobný pořad, který by byl vysílán v kuse dvacet sedm let a věnoval se hodinu týdně ekologii, není obvyklý v zahraničních televizích, se kterými se za svůj profesní život setkal. Pořad ocenili například v televizi v Austrálii, Belgii, Německu. Mnohé veřejnoprávní televize vysílají množství environmentálních dokumentů, ale investigativní environmentální publicistika dle Bezoušky nemá podobnou tradici.

Naše společnost prochází neustálým vývojem a v jakékoliv epoše je těžké hodnotit současný stav se všemi důsledky. Obzvláště složitá je však situace současnosti, kdy zrychlující civilizace prochází množstvím změn a vlivem informační války dochází k relativizaci poznání – včetně poznání v oblasti klimatického rozvratu.

Dle knihy „A New History of Life: The Radical New Discoveries about the Origins and Evolution of Life on Earth“ od Petera Douglase Warda a Josepha Kirschvinka z roku 2016, se uhlí, které v dnešní době spalujeme z 90 % vytvořilo v geologické periodě Karbon před 420 miliony až 360 miliony lety. V tomto období bylo ve vzduchu 35 % kyslíku oproti dnešním 21 %, což podporovalo hoření. Zároveň po tehdejší krajině rostly stromy vysoké kolem padesáti metrů a evolučně ještě nebyla vyvinutá bakterie, které by rozkládala dřevo a umožnila tak tlení. Tíhou nového rostoucího dřeva se tak padlé stromy místo rozkladu po miliony let komprimovaly s dalším organickým materiálem a daly tak vytvořit obrovským ložiskům fosilních zdrojů, kde se ukládal uhlík a energie z tehdejší atmosféry.⁸⁴ Množství fosilních paliv, které tady zůstaly jako historické dědictví planety by tak mohl být teoreticky mnohem menší, kdyby se bakterie, které se zasloužily o tlení dřeva rozkladem ligninu vyvinuly o šedesát milionů let dříve.

Fosilní paliva, zejména uhlí, spaluje naše civilizace ve velkém necelé dvě století. Technologický pokrok v získávání energie dal tehdejší civilizaci postavené na přímém dědictví kolonizace a rasové diskriminaci do rukou nástroj, který během následujících století změnil svět k nepoznání. Mimo jiné velmi výrazně omezil rozvoj energie získané z obnovitelných zdrojů jako je voda nebo vítr, které používala tehdejší rozsáhlá síť mlýnů, které respektovaly přirozené toky řek. Z energie uložené ve fosilních zdrojích naše

⁸⁴ WARD, Peter a Joe KIRSCHVINK. *A New History of Life: The Radical New Discoveries about the Origins and Evolution of Life on Earth.*

civilizace načerpala množství výhod, nicméně učinila každého z nás na této energii závislým.

Pováleční komunisté znárodněním zprětrhali vazby mezi lidmi a jejich majetkem, ekonomický vývoj v Československu v devadesátých letech tento proces odcizení poněkud paradoxně dokončil tím, že dal vzniknout nezdravému prostředí budoucích oligarchů, kteří extrémně zbohatli na státním majetku. Východoevropští oligarchové jsou úzce spjatí s politickou strukturou a výkonem moci.⁸⁵ Postavy našich dějin jako je Václav Klaus, jsou pěšáci společenského vývoje a ukazují nám chyby, kterých jsme se jako společnost dopustili. Z tohoto pohledu může být i oligarcha jako Andrej Babiš důležitý, protože společnosti ukazuje, že i fanatický workoholik bez empatie se může stát produktem PR agentury, vyhrát volby a ve svém soukromém zájmu omezovat demokratické procesy naší země pomocí dobře vedených reklamních kampaní. Karel Vachek tento stav nazývá reklamokracie.⁸⁶ Z hlediska adaptace na klimatické změny je potřeba umět tyto politické procesy pojmenovávat, vést o nich diskuze a zhodnotit je v širším kontextu klimatického rozvratu. Nestabilita klimatu stojí ekonomiky čím dál víc peněz a je ve veřejném zájmu, aby se prostředí, na které jsme geneticky uzpůsobení, měnilo co nejméně. Do jisté míry se na klimatickém rozvratu podílíme všichni – a všichni jsme za něj zodpovědní. Značka Nedej se plní funkci aktivního pozorovatele podobných procesů již dvacet sedm let. Kromě aktuálního vlivu na dané kauzy má tak pořad další zásadní roli – archivní. Dlouhodobá schopnost režisérů jednotlivé kauzy rozklíčovat a zpracovat v souladu s vysokým novinářským standardem České televize pomohla do hloubky sledovat vývoj environmentálních kauz a politických procesů. Sekundární funkce archivu Nedej se je tvořit archiv reportáží, který umožňuje se retrospektivně vracet ke konkrétním obdobím porevolučního vývoje české republiky v kontextu environmentálním. Budoucí generace režisérů a tvůrců mají k dispozici silný nástroj díky kterému mohou být pojmenovány a zpracovány procesy, které utváří naši dnešní politickou situaci. Značka Nedej se v České televizi plní jedinečnou a zásadní roli, která však může být plně doceněna až v budoucnosti, kdy se Češi začnou více zabývat klimatickým rozvratem.

⁸⁵ Východoevropský oligarcha. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDchodoevropsk%C3%BD_oligarcha.

⁸⁶ Režisér Karel Vachek o reklamokracii a principu tunelování. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=zwVWDMepnTI>.

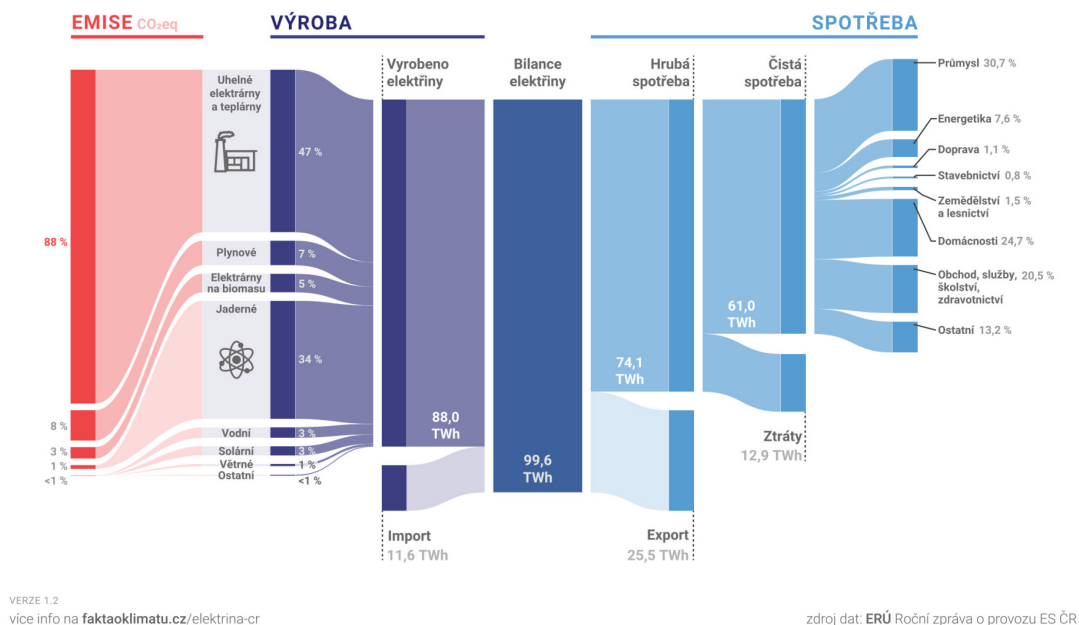
Značka Nedej svou činností přispívá k celospolečenským procesům reagujícím na akcelerující změnu klimatu tak, že se snaží v každé kauze nabízet konkrétní východiska. Z výpovědi Martina Marka je patrné, že klimatický rozvrat je nejsložitější kauzou vzhledem k hledání řešení. Lze to dobře pozorovat například na zacelování ozonové vrstvy. Společnost dokázala obrátit rozpadu ozonové vrstvy, protože identifikovala příčiny a shodla se na zákazu vypouštění freonů, které nahradila jinými plyny. Situace s CO₂ a dalšími skleníkovými plyny je komplikovanější v tom, že průmysl a struktura naší globální společnosti jsou silně ekonomicky závislé na procesech, které jako vedlejší produkt tyto plyny vypouští do ovzduší. Nejde tak zakázat nějakou skupinu plynů, protože je neumíme nahradit. Musí se tedy omezovat. Omezovat spalování uhlí je předběžná opatrnost, protože napomáhá snižovat oteplování. Zároveň šetří zdraví lidí, takže má smysl i při odhlédnutí od klimatických problémů. Řešení je postupně omezit skleníkové plyny, které víme, že globální oteplování způsobují, a nahradit je něčím jiným. Proti tomuto záměru jde současná snaha uhlobaronů v České republice, kteří privatizují zastaralé elektrárny a snaží se získávat výjimky, aby mohly pokračovat ve spalování uhlí. Pavel Tykač zaměstnává PR agenturu OlmerAD, která spravuje facebookovou stránku Elektrárny Chvaletice. Radek Kovanda z agentury OlmerAD spravoval kromě facebookové stránky elektrárny Chvaletice také dezinformační stránku „Greenpiss“, pomocí které se snaží klimatické hnutí skrytě diskreditovat.⁸⁷ Soukromé zájmy uhlobaronů na spalování uhlí jsou silné a dlouhodobě ovlivňují diskurz naší společnosti a prohlubují klimatický rozvrat. Uhlobaroni vědomě upřednostňují vlastní zisk před zdravím lidí a snaží se tento fakt překrývat tvrzeními o modernizaci elektráren, která částečně emise sníží. V roce 2018 se uhelné elektrárny podílely osmdesáti osmi procenty emisí CO₂ ekvivalentu na celkové bilanci české energetiky. Bylo vyrobeno 88 TWh, 11,6 TWh importováno, z celkové bilance 99,6 TWh pak bylo 25,5 TWh vyvezeno do zahraničí.⁸⁸

⁸⁷ TRUHLÁ, Helena. Stránku urážející ekology spravuje tvůrce facebookové image Tykačovy elektrárny.

⁸⁸ Roční zpráva o provozu ES ČR. Dostupné z: http://www.eru.cz/documents/10540/4580207/Rocni_zprava_provoz_ES_2018.pdf/.

ELEKTŘINA V ČR: VÝROBA, SPOTŘEBA A EMISE

V roce 2018 produkovaly uhelné zdroje naprostou většinu emisí v rámci české elektroenergetiky

Obrázek 11. Z webu www.faktaoklimatu.cz. Elektřina v ČR: výroba, spotřeba a emise od autora Fakta o klimatu, licencovaný pod CC BY 4.0. Zdroj dat: Energetický regulační úřad

Pro Nedej se je téma spalování uhlí zásadní a pravidelně o něm informuje. Marek se štábem například natáčeli blokádu dolu v Bílině, kde byl obžalován. Marek v reflexní novinářské vestě ČT překročil společně s aktivisty a policií hranici dolu, aby mohl napjatou situaci nadále sledovat. Při natáčení došlo ke konfrontaci s policajtem, který na něj dle výpovědi řval: „Rozuměli jste výzvě? Rozuměli jste výzvě?“ Marek jej natočil, ale byl mu zapsán přestupek neuposlechnutí výzvy. Marek se odvolal a spor vyhrál. Nikdo mu totiž neřekl, kam smí a nesmí jít. Policie vyřízení výzvy, která měla být neuposlechnuta, nedoložila a případ byl ukončen.

Na základě rozhovorů s tvůrci lze konstatovat, že program Nedej se informuje společnost o hrozbách klimatického rozvratu, tyto témata veřejnosti přibližuje, a snaží se neviditelnost tohoto procesu zviditelnit. Pořad pomáhá posouvat anti-ekologický diskurz společnosti vychýlený v devadesátých letech například tím, že vytrvale informuje o zájmech oligarchické struktury, které si protirečí se zájmy široké veřejnosti. Také zpracovává občanské noviny, které pozitivně informují o činnostech občanů ve věci ochrany přírody.

Všestrannou kvalitu vysílaného pořadu prokazuje Marek na konkrétním příkladu Lukáše Blažeje, právníka z Ústí nad Labem, který používá pořady Nedej se u soudu jako argumentaci. Obrazový kus citace pořadu může například pomoci doložit důkazy u konkrétních kauz u soudu. Na České zemědělské univerzitě je zase použit díl Nedej se jako výukový materiál, znázorňující, jak funguje územní plánování v ČR.

Režiséri tohoto pořadu musí být připraveni se dostávat do častých konfrontací a tvořit pod neustálým tlakem. Z hlediska zachování vyrovnanosti vysílání má v televizním prostoru téma environmentální publicistiky omezený prostor, a je proto nutné v budoucnu pořad zachovat alespoň ve stávající rovině a nepřerušit tak kontinuální práci, kterou pro společnost vykonává. Pokud pořad podlehně tlakům, které se v televizi či ve veřejném prostoru projevují, a bude dále omezován, bude to dalším milníkem ovládnutí tohoto státu soukromými zájmy ze strany oligarchické vrstvy. Tlak na pořad je obrovský v mnoha rovinách. Konkrétním příkladem je následující kapitola, která podává konkrétní svědectví o Leoši Novotném, popisuje však obecný princip, kdy se východoevropští oligarchové snaží vytvářet na veřejnoprávní televizi tlak a ovlivnit jejich obsah.

„Teď už je těch velkejch obor dva tisíce v České republice. A v některých místech to oddělí lidi od krajiny. Zbohatlický území koupený různějma trikama. To je zase jeden případ. Oni nemusí na daňcích vydělávat, ale tak je to miliardář a chce to mít pro sebe. To je vykrytalizovanej egoismus,“ komentuje kauzu Bezouška.⁸⁹

2.4.1 Kauza obory Radějov

Leoš Novotný je miliardář, bývalý majitel Hamé, vlastník dopravní společnosti Leo Express. Posledních deset let se dostával do povědomí lidí zejména svou oborou v Radějově. O jejím původu pojednává článek v Deníku Referendum, ze kterého pochází tato citace:

„Příběh radějovské obory, to jsou takové dějiny České republiky v malém,“ říká dobrovolný strážce přírody v CHKO Bílé Karpaty Pavel Dekař. Začíná se psát v roce 1987, kdy byla v krásném prostředí Bílých Karpat vyhlášena přírodní rezervace Kútky.

⁸⁹ Rozhovor s Pavlem Bezouškou.

Ačkoliv zde kvůli ochraně bělokarpatských luk platil zákaz intenzivního chovu zvěře, o dva roky později vznikla na témže místě daňčí obora.“⁹⁰

Novotný tuto oboru pronajal v roce 2003 od Lesy České republiky, s. p., oplotil a přehradil lesní cesty, nainstaloval kamery, a v roce 2010 pozemek obory v rozloze 1130 hektarů, směnil s Lesy České republiky, s. p. za pozemky podobné rozlohy na pěti místech republiky.⁹¹ Do obory protizákonně nepouští lidi, nechal tam přemnožit nepůvodní Daňky, kteří poškodili původní faunu, a na svých stránkách ji propaguje jako myslivecký resort, kde můžete za peníze zabíjet ony přemnožené daňky, či jeleny.⁹² V současnosti obora podle konstatování soudů z právního hlediska neexistuje, kvůli chybě úředníků v devadesátých letech. Ti zapomněli obeslat všechny zúčastněné, když oboru vyhlášovali.⁹³

Obrázek 12 Zdroj: <https://www.resortradejov.cz/uvod> Úvodní stránka webu Obory Radějov Miliardáře Loeše Novotného zobrazuje mrtvého daňka a společensky normalizuje vraždění inteligentních zvířat pro požitek bohatých lidí.

Úryvek rozhovoru s Leošem Novotným v týdeníku Euro je čistým svědectvím o způsobu myšlení tohoto porevolučního miliardáře a východoevropského oligarchy, ale také je ukázkou, jak neproblematicky přijímaná jsou přátelství mezi miliardáři a nejvýše postavenými politiky, navázaná za divokých devadesátých let:

⁹⁰ KUBALA, Radek. Obora Radějov: Adrenalinový výlet do reálnokapitalismu.

⁹¹ KUBALA, Radek. Obora Radějov: Adrenalinový výlet do reálnokapitalismu.

⁹² ČESKÁ TELEVIIZE. Obora Radějov.

⁹³ IDNES.CZ. Miliardářova oplotená obora právně neexistuje, úředníci udělali chybu.

„Bavil jsem se o tom s Václavem Klausem, když u mě byl. Řekl jsem mu, jak je české školství špatné, jak je špatná politika bez skutečných reforem, které by školství mělo mít. Naštval jsem ho tak, že se na hodinu odešel projít. (...) Deset let už se snažím praktikovat myšlenku, že úspěch se musí odpracovat a děti v každé třídě jsou podle stanovených kritérií hodnoceny – sport, olympiáda, jazyky, matematika – hodnotí spolužáci i učitelé. A na konci roku ode mě dostane nejlepší žák 50 tisíc korun na dřevo, druhý 40 tisíc a třetí 30 tisíc, peníze dostávají i kantoři. (...) Snažil jsem se vysvětlit Klausovi, že navrhuji systém, který vychovává elity. Protože ty nás jednou budou živit, nikoli ten průměr. Na moje peníze by mohly školy „napákovat“ další z Evropské unie, a pak můžeme pozvat například jednoho Číňana, platit mu byt, a z 800 až 900 žáků bude každý rok studovat 30 lidí čínštinu. (...)“⁹⁴

Kolik peněz Leoš Novotný rozdál dle svých slov „na dřevo“ a „napákoval z Evropské unie“ může být předmětem bádání navazující práce.

O oboře Radějov točil tým Nedej se v roce 2009 díl s názvem Obora Radějov.⁹⁵ Martin Marek se po devíti letech do obory Radějov vracel natáčet vývoj dané kauzy. V díle se jménem *Liknavá ochrana přírody*, vysílaném 9. 6. 2019, v minutě 16:13 dokazuje, že vstup do ohrady je na cedulích umístěných na zamčené bráně stále nezákonně zakázán. Když Novotný nereagoval na telefonický kontakt, Marek se s kameramanem vydali do obory, aby mohli zdokumentovat její stav. Leoš Novotný přijel na traktor a Marka i kameramana fyzicky napadl. Fyzické napadení a způsob komunikace, který pan Novotný s návštěvníky CHKO Bílé Karpaty volí, je ukázán ve dvanácté minutě zmíněného dílu. Nejdříve napadnul Marka, posléze kameramana.⁹⁶ Miliardář Novotný se posléze uklidnil a poskytl ČT ve své luxusní rezidenci rozhovor, který je v díle použit.

Kauze se dále vyvíjela mimo kamery týden po natáčení. Dle výpovědi Marka Novotný volal do televize, že by rád autorizoval materiál. Martin Marek to odmítl, v rámci standardů své práce. Novotný posléze změnil taktiku a začal zmiňovat Markův osobní život a veřejný životopis s cílem ho zastrašit. Po téměř hodině našťvaně zavěsil se slovy, že je Martin Marek „chudák“.

Posléze do televize napsal Novotného právník, že Leoš Novotný svolil s natáčením jen za podmínky autorizace, a pokud ČT materiál odvysílá, bude je žalovat. Podmínka

⁹⁴ ZATLOUKAL, Jiří. DIKTÁTOR Z RADĚJOVA. PO BYZNYSU SI MUSÍTE SVĚT ZNOVU SROVNAT V HLAVĚ, ŘÍKÁ NOVOTNÝ SENIOR.

⁹⁵ ČESKÁ TELEVIZE. Obora Radějov.

⁹⁶ MAREK, Martin. Liknavá ochrana přírody.

s autorizací nebyla pravdivá, ČT díl odvysílalo a Leoš Novotný žalobu nepodal. Dle slov Marka neměl co žalovat.⁹⁷

Rozhodnutí etické komise ČT Martinu Markovi doporučilo vypustit u Leoše Novotného v popisku slovo „miliardář“ a uvést jej jako „Majitel Obory Radějov“, namísto „Miliardář, majitel Obory Radějov“.

Leoš Novotný je symptomem současného provázání privatizačních struktur, které zbohatly na rychlé a podvodné kuponové privatizaci Václava Klause. Ta dokázala manipulovat veřejným zájmem tak, že vytvořila pocit, že kuponová privatizace nás bezpečně zpřetrhá od vazeb socialismu. Dle výpovědí dobových aktérů ve filmu *Česká Cesta* režiséra Martina Kohouta však místo široké občanské veřejnosti dala prostor zejména lidem, kteří se v byznysu pohybovali již za totality. Tito lidé skupovali kupony od lidí do tzv. svěřeneckých fondů a podniky tunelovali.⁹⁸ Jan Bureš v knize *Česká demokracie po roce 1989: institucionální základy českého politického systému* ukazuje, jak privatizace utvořila současnou oligarchickou strukturu v České republice, která udržuje blízký vztah s porevolučními politiky devadesátých let a stejnou kulturu přenáší dále a prohlubuje.⁹⁹

Jak je možné, že společnost v Česku od 80. let ignorovala globální oteplování? Vždyť jde o naše děti. Jak si to vysvětluješ ty?

Tady jsou lidi nacvičený a vychovaný jinak. Nejdřív bolševikem, a to se překouslo, ale přišel ten hlad po penězích a potřeba lišit se od souseda, individualismus.

Prostě před rokem 89 to byla ideologie, potom to byly peníze. To znamená ekonomika, která byla zvlčilá. Nebo je. Prostě ta společnost, jak tady byla držaná ekonomicky u huby do 89, tak teď explodovala.

Dáš mi nějaký příklad té zvlčilé ekonomiky?

EIA (posuzování vlivů na životní prostředí, pozn. red.), která se dělá, tak je sporná, tu dělá stovebník nebo developer, který není neustranný. Prostě ti lidi, kteří se specializovali na EIA, jsou známý jména, který vobejdou všechno. Takže když budu chtít někde těžít písek, nebo stavět dálnici, tak vím, na koho se obrátit kvůli EIA a dostanu ji.

⁹⁷ *Rozhovor s Martinem Markem.*

⁹⁸ KOHOUT, Martin. *Česká cesta* [online].

⁹⁹ BUREŠ, Jan. *Česká demokracie po roce 1989.*

Odhodlanost úzké skupiny tvůrců může znamenat, že v české veřejnoprávní televizi je dlouhodobě zastoupena perspektiva klimatického hnutí. Co tedy znamená značka Nedej se v kontextu klimatického rozvratu? Pavel Bezouška svou prací udržel environmentální investigativní publicistiku ve veřejnoprávní televizi i přes všechny tlaky již dvacet sedm let. Ve spolupráci s novými režiséry se i dnes daří reflektovat aktuální témata z perspektiv, které nedělají ústupky současnému společenskému diskurzu a aktivně řeší klimatický rozvrat v České republice. Tímto udržují nezávislou environmentální publicistiku v ČT na vysoké úrovni.

Dle Bezoušky můžeme klimatický rozvrat v Česku řešit tak, že „vezmeme rozum do hrsti“. Lidé se mají více zajímat co se děje i „mimo jejich zahrádku“, a poslouchat to. Zásadní dle Bezoušky je nenechat se „oblbovat politickejma frázema“ a podpořit Fridays for Future, protože studenti z něj se přelívají na VŠ a přidávají se k nim další lidi. Kromě energetiky je třeba řešit i stav krajiny. Dle Bezoušky to jsou dvě větve stejného problému.

Čekáme tedy z tvého pohledu až mladá generace doroste?

Na mladou generaci se čekalo pořád. To se říkalo už od revoluce, až ty starý struktury vymřou. Ale ty starý struktury vychovaly nový struktury. Takže první vlaštovka jsou středoškoláci.

Kdyby přišel výpadek nějakých zdrojů, třeba energetických, pomohlo by to, aby si lidi uvědomili vážnost situace?

Ne. To se to svede na ekology, protože řeknou: „Nechtěli Chvaletice.“

A co ohledně jídla?

Tak se to svede na ekology, protože se řekne: „Nedovolili nám bojovat proti hrabošům.“ Nedovolili nám používat roundup.

2.5 Nedej se ve vztahu k České televizi

Klimatický rozvrat je v roce 2020 nerozdělitelný ve vztahu ke specifickým každého jednotlivého státu či státních uskupení. Vazba Leoše Novotného na vrcholné politiky devadesátých let a bezzubost prosazování veřejného zájmu v případě obory Radějov, kde je od roku 2017 ignorován nález soudu, je tak jedním konkrétním příkladem, který vypovídá o poměrech v České republice. Je však také ilustrací, jak se vyvinuly střety, které v devadesátých letech podstupoval Bezouška. Ve veřejném prostoru se s následky privatizace potýkáme denně. Silný obhájce, jakým pořad Nedej se je, podporuje potřeby vracet rovnováhu do míst, která si lidé jako Leoš Novotný nezákonně obsadili jako své panství.

Nezávislost, objektivita ale i dravost a práce za hranicí komfortu jsou pro kvalitu veřejnoprávní investigativní publicistiky zásadní. Práce režiséra Martina Marka v kauze obory Radějov či elektrárny Chvaletice je důkazem, že se podařilo pořadu Nedej se a České televizi udržet vysokou úroveň ochrany veřejného zájmu. Podobný pořad může být pozitivní zprávou o stabilitě a nestrannosti prostředí veřejnoprávní České televize, která je terčem vlivu a útoků ze strany mnohých subjektů, osob a veřejnosti.

Česká televize je povinna informovat dle zákona o ČT, citovaného na straně 18 v kapitole 1.2 vyrovnaně. Vnitřní předpisy vychází ze zákona o ČT¹⁰⁰ z roku 1991, který je i dle Petra Kubici kvalitní.¹⁰¹

Bezouška ve své výpovědi vzpomíná, že byl program v minulosti po příchodu nejmenované programové ředitelky posunut na půl třetí odpoledne ve všední den. Odůvodněním bylo, že tehdejší ředitelku „*ekologie nezajímala*“. Rozhodnutí se prý rychle srovnalo zpět a tehdejší ředitelka v pozici dlouho nevydržela. Situace to dle Pavla Bezoušky byla ostudná.

Zajímavá situace je také ve vztahu pořadu k humoru. Je třeba použít bystrého vtipu ve věci klimatického rozvratu! Jak dokazuje pořad Česká soda, zesměšňování politiků bylo vždy oblíbenou českou zábavou. Pořad Česká soda je populární jak na vesnici, tak v Praze. Bezouškovi však bylo zesměšňování a urážení politiků zakázáno. V současnosti je rozzlobený, protože politici a developéři si mohou dělat cokoliv, ale on musí dodržovat

¹⁰⁰ *Zákon o České televizi*. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=483&r=1991>.

¹⁰¹ *Rozhovor s Petrem Kubicom*.

žánr. Kabaret by prý musel vypadat jinak. Kdyby byl pořad vystavěn tímto způsobem, tak by dnes neprošel do vysílání, protože se zpříšňují pravidla. Prostě a jednoduše, nikdo by pořad *Nedej se*, tentokrát s kabaretním prvkem, neschválil. Tato křivda se line programem jako skvělá příležitost k otevření Instagramu při jeho sledování za účelem pobavení se novými meme, které v online prostředí zesměšňují politiky rychleji jak míchačka karet Járy Cimrmana karty. Na základě této empirické zkušenosti bylo usouzeno, že je třeba zvýšit dávku humoru. Pořad *Nedej se* potřebuje hledat cesty k mladé generaci a prospěly by mu nějaké kvalitní veřejnoprávní meme.

Marek v rozhovoru zmiňuje, že je pro něj důležité, aby program fungoval dál ve stávající podobě a měl do budoucna vysokou úroveň. O vysílací okno bude vždy zájem z různých stran. Tento proces lze sledovat v minulosti tohoto pořadu, například v medializované kauze v roce 2012, kdy pořad získal Petr Kubica do své tvůrčí produkční skupiny, nebo když jej měl převzít Stanislav Brunclík v roce 2019. Více v kapitole 1.5

Česká televize je na Kavčích horách rozdělena na hlavní budovu a zpravodajství. Dle výpovědí existují mezi budovami neshody a nefunguje vzájemná pomoc. Kanál ČT24 nikdy neodvysílá upoutávku na publicistický *Nedej se*, premiérováný na ČT2. Na webu ČT24 není možné prosadit odkaz na investigativní kauzu zpracovávanou pořadem *Nedej se*. Stává se, že kauzu *Nedej se* natočí jako první do hloubky, a reportéři ČT ji zpracovávají o půl roku později, nebo vůbec. Například v kauze blokády Greenpeace na elektrárně Chvaletice informoval web ČT24 dne 20.6.2019 elektronickým článkem na webu, film Martina Marka, hrazený z rozpočtu ČT za zpracování stejné kauzy v článku odkazován není, i když byl vysílán o 4 měsíce dříve.¹⁰² ČT24 o aktivistech Greenpeace z filmu Martina Marka informovala i v roce 2016, kde je natočená i reportáž.¹⁰³ *Nedej se* vyrábí obsah pro televizi, která jej na svých kanálech nepropaguje ani v případě, když *Nedej se* získá unikátní informace, které konkurenční media nemají. Když ČT24 zveřejňuje kauzu Reportérů ČT předem vysílá upoutávky s ukázkami, vychází článek a poté repríza. Tato propagace pomáhá dostat téma do společnosti. Pořad *Nedej se* žádnou propagaci v rámci televize nemá. Martin Marek se intenzivně snaží prosadit ukázkou na *Nedej se* na ČT24 již tři roky.

¹⁰² Policie navrhne obžalovat aktivisty Greenpeace. Vini je z poškození věže elektrárny Chvaletice. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2848025-policie-navrhne-obzalovat-aktivisty-greenpeace-vini-je-z-poskozeni-veze-elektrarny>.

¹⁰³ MLD. Na věž chvaletické elektrárny vylezli aktivisté, protestují proti dalšímu provozu.

„Je to hlava24, prostě to nejde. Je to smutný.“

Budova zpravodajství se o pořad Nedej se nezajímá. O díle klimatických vězňů dle Marka neví. Ideální spolupráce by měla vypadat tak, že když se publikuje na ČT24 článek, který se například věnuje klimatické konferenci, kterou má Nedej se dopodrobna zpracovanou, tak by měl být ve článku odkaz na daný díl. Stejně se vkládají odkazy například na Otázky Václava Moravce. Televize má vlastnická práva na původní obsah Nedej se, který splňuje všechna náročná pravidla, která splňovat musí, ale nevytváří žádnou snahu jej propagovat.

„Když najdeš kauzu premiéra, tak tam bude odkaz na reportéry. A my to máme zpracovaný, jak to nikdo nemá. Za veřejnoprávní prostředky, veřejnoprávním způsobem, se všema pravidlami kodexů a novinářskými standartami, který jsou vysoký. A není pro to absolutně využití. A jak to škoda i pro tu televizi. Tak pro ty témata, o tom žádná.“

Reportéři jsou v obou budovách na osobní úrovni přátelští. Daný problém je v managementu televize, vedení portálu ČT24 nemá zájem kauzy provazovat. Není to prý možné.

Vhodným vysílacím časem je slot v devět večer v úterý na ČT2. Klíčové je, aby vysílací čas byl neměnný a stálý. Pokud v současnosti má například kázání papež František, pořad se posune až na třináctou hodinu v neděli. Změna vysílacího času a jeho ustálení může pomoci přinést pořadu diváky, zvýšit sledovanost, atraktivitu pořadu a pomoci tak rozšiřovat povědomí o ochraně přírody.

Premiérování vlastní tvorby ČT a exkluzivního obsahu Nedej se v nepopulární slot v neděli odpoledne může být z hlediska existence pořadu důležitý podnět na radu ČT. Ta by poté měla vyhodnotit, zda by programové oddělení nemělo původní tvorbu ČT premiérovat v lepším čase, například místo reprízování zahraničních dokumentů. Takový podnět nikdo radě nepodal. V tomto procesu je také potřeba zhodnotit současnou formu pořadu a její případné osvěžení, které však neomezí obsah pořadu. To jsou složité interní procesy České televize, do kterých tato práce nemá ambici hlouběji nahlížet.

Nikdo jiný než pořad v České televizi nemůže environmentální publicistiku zpracovávat natolik důsledně a objektivně. K tvorbě podobného pořadu jsou potřeba finanční prostředky a nezávislost. Pokud by například soukromá televize Nova měla ambici takový pořad vysílat, nebude nezávislý, protože se zodpovídá soukromé osobě miliardáře Petra Kellnera. Ten bude hájit soukromý zájem například ve věci své obory, kterou si oplotil. Podobnou oboru mají další vlivní lidé, například Karel Schwarzenberg. Kdyby pořad

Nedej se na ČT2 získal jiný subjekt, hrozí nebezpečí, že může pořad transformovat něčí soukromý zájem, aby například dezinformoval o tom, jaký pozitivní vliv na klima má jaderná energetika. Nový producent může vyměnit kompletní tým Nedej se.

Česká televize má silnou autocenzuru, která se rozšiřuje. Nedej se s ní často vypořádává. Vlivní lidé mají kontakty na vedení České televize a snaží se je využívat, když je pořad konfrontuje. Reportéři ČT mají mnohonásobně vyšší rozpočet a volnost. Program Nedej se za dobu své existence zkřížil plány mnoha subjektů. Krom průmyslu to jsou i vodárenské společnosti, magistrát města Prahy, územní plánování, developeri, miliardáři, myslivci, odpadové společnosti, chemický průmysl, zemědělství, zbohatlíci na Šumavě. Pořad Nedej se je v České televizi tolerován jako nutnost, nemůže být zrušen, protože má oporu v zákoně o ČT a zároveň podporu mezi odbornou veřejností, která se nebojí pořad podpořit, jak se ukázalo v roce 2012. Tohle je výsledek dlouhodobé situace a transformace české politiky, společnosti, České televize a pořadu samotného. Česká televize však potřebuje sledovanost a potřebuje i pořady, které tuto sledovanost budou zvyšovat. Kdyby ČT spadla sledovanost pod 10%, tak se bude ještě zvyšovat politický tlak na její zrušení, podobně jako se o to snažil Miloš Zeman v roce 2003 prostřednictvím Jany Bobošíkové.

Investigativní publicistický environmentální pořad Nedej se může plnit svou roli *pomoci ochrany přírody, přirozeného životního prostředí lidí* pouze v rámci veřejnoprávní televize a ta je povinna programu poskytnout dostatečné podmínky k vývoji atraktivity a udržení vysokého novinářského standartu.

2.6 Doporučení na navazující výzkum

Zkoumat vývoj osobnosti jednotlivého politika skrze optiku pořadu Nedej se.

Zkoumat vývoj jednotlivé kauzy v rámci pořadu Nedej se.

Zkoumat vnitřní vztahy mezi hlavní budovou ČT na kavčích horách a zpravodajstvím ČT.

Zkoumat publicistické pořady ČT devadesátých let a jejich formální úpravu v porovnání se současnými pořady, které se zodpovídají etické komisi ČT.

Nedej se v 90 letech ČT – digitalizovat archivy a zkoumat téma klimatického rozvratu v době privatizace.

Bádat o filmech a osobnosti Josefa Veleka, dohledat v archivech ČT.

Zkoumat cestopisné dokumenty Pavla Bezoušky, zejména téma Indiánů a původních obyvatel.

Zkoumat, jakými způsoby může ČT efektivně informovat veřejnost o důležitosti reflektovat klimatický rozvrat a jak oslovit konkrétní divácké skupiny.

Zkoumat na testovacích divácích, jakým způsobem přijímají informace, které zpracovává konkrétní díl pořadu Nedej se.

ZÁVĚR

V první kapitole jsem popsal vývoj pořadu od roku 1992 do současnosti, s důrazem na devadesátá léta. Bádání bylo postaveno na rozhovoru s Pavlem Bezouškou, tehdejším režisérem pořadu *Nedej se*, digitalizovaných úryvcích dílů vysílaných v devadesátých letech, které jsem získal v ČT a archivních informací z poslanecké sněmovny. Hlavním motivem pro mě byl souboj pořadu s tehdejším establishmentem. Ten jsem popsal na konkrétních kauzách, o kterých pořad informoval. Dále jsem popsal formální změny, kterými pořad prošel, abych mohl představit současné podmínky vzniku pořadu. Ve věci klimatického rozvratu jsem konstatoval, že společenský diskurz ve vnímání klimatického rozvratu byl rétorikou tehdejších politiků pokřiven natolik, že se podařilo program začít systematicky omezovat skrze ČT. S tímto dědictvím se *Nedej se* vypořádává dodnes.

V analytické části této práce jsem se skrze rozbor dvou dílů *Nedej se* pokusil podívat na nuance režijní práce v tomto pořadu. V cestopisném díle, který natočil Bezouška v Patagonii, bylo přehledně vysvětleno, jak se již nyní projevuje klimatický rozvrat a byl nastíněn úbytek biodiverzity v důsledku činnosti člověka. Skrze rozebíraný díl *Nedej se – Patagonie* vysílaný v roce 2001 Česká televize ve faktické rovině o změně klimatu informovala. Mnohé informace, které v roce 2001 zazněly, jsou však dodnes společensky rozporovány. Tento fakt mě přirozeně přiměl bádát po tom, jestli se pořadu v současnosti daří lépe vzdělávat veřejnost. V dokumentu Martina Marka z roku 2019 vystupují jako hlavní protagonisté aktivisté, kteří personifikují abstraktní pojem klimatického rozvratu. Dokument je ovlivněn standarty televizní tvorby a žánrově se nachází někde mezi publicistikou a dokumentárním filmem s prvky portrétu. Více dní ve střižové postprodukci by filmu prospělo a pomohlo začistit nefunkční pasáže. Zobrazování klimatického rozvratu skrze příběhy obyčejných lidí jsem zhodnotil jako funkční směr, kterým se může *Nedej se* posouvat ve formální stránce. Z rozhovorů s režiséry jsem vysledoval, že mají vnitřní motivaci program zlepšovat, ale zároveň omezené tvůrčí podmínky. Obrana veřejného zájmu, jakkoliv se Bezouška těmto pojmenováním brání, pořad přirozeně staví do střetu se soukromými zájmy s průmyslu a subjekty. Tyto subjekty byly souhrně definovány jako subjekty, které spojuje *ohrožený ekonomický zájem*. Tyto vytváří přímý či politický tlak na instituci ČT nebo její zaměstnance a snaží se pořad omezit. I přesto že se jedná o publicistický žánr, je v rámci struktury ČT pořad *Nedej se* zasazen mimo budovu zpravodajství. Ve své tvorbě na sebe vzájemně neodkazují a nikterak se nepodporují. Tvorba upoutávek na jednotlivé témata by pomohla zlepšit sledovanost *Nedej se*.

Konkurenční prostředí v nabídce televizí významně vzrostlo, mladší generace raději konzumují obsah v online prostředí a ČT je nucena program tvořit tak, aby byla konkurenceschopná. I v důsledku těchto procesů je vysílací čas programu Nedej se v posledních dekáдах nepopulární a nestálý.

Program Nedej se dokázal přežít ve veřejnoprávní televizi dvacet sedm let a v současnosti produkuje hodinu environmentální publicistiky týdně s občasnými reprízami, pod dlouhodobým tlakem však vykazují prvky zanedbané péče. Pořadu se nedaří zaujmout v online prostředí, přitahovat mladé režiséry například z filmových škol a místo rozšíření rozpočtu na tyto aktivity byl pořadu v roce 2018 rozpočet krácen. Posunem k lepšímu bylo rozšíření počtu dní na stříhovou postprodukcii při výrobě občanských novin, takové rozšíření by pomohlo i dalším složkám tohoto pořadu, tedy dokumentárnímu Nedej se! a investigativnímu Nedej se plus. Česká televize je ze zákona povinna pravdivě informovat společnost o změně klimatu, jelikož se jedná o bezprecedentní hrozbu. Komplikovanost procesů, které jsou součástí klimatického rozvratu toto informování činí složitým a těžko měřitelným. Zkušenosti z rozhovorů s režiséry, které jsem reflektoval v této práci dovolily tyto procesy nahlížet z perspektivy, které doposud nebyla v žádné akademické práci zpracována. Bádání o tvůrčích podmínkách režisérů ve veřejnoprávním publicistickém investigativním environmentálním pořadu Nedej je tedy přínosem nejen pro studenty filmových škol, ale i o širší veřejnost, která se o téma informování veřejnosti o klimatickém rozvratu zabývá.

Otázkou k vlastnímu posouzení pro čtenáře této práce zůstává, jestli ČT plní svou roli řádného hospodáře, pokud je původní tvorba Nedej vysílaná v neděli dopoledne a nevyrábí se k ní upoutávky. Je vyšším veřejným zájmem, aby v nejlepších sledovacích časech ČT2 byly reprízovány válečné dokumenty s dobrou sledovaností, nebo aby byla promítána původní tvorba hrazená z rozpočtu České televize?

Současný společenský diskurz definovaný porevoluční politikou se nás snaží přesvědčit, že nenásilný aktivismus stojí proti demokracii a jediná demokratická cesta, jak se zasadit o změnu jsou volby. V této soutěži používají soukromé subjekty vlastní finanční prostředky k manipulaci s veřejným míněním a upevnování své mocenské pozice. K manipulaci jsou využívány i veřejné prostředky, které vládní strany využívají jako populistická gesta generující hlasy voličů různých zájmových skupin. Demokracie je založena na neustálém zájmu každého z nás o naše okolí. Aktivismus je standartní součástí demokracie a každý

může část svého života aktivismu věnovat a pomoci tak kultivovat politické prostředí České republiky, abychom všichni společně měli co nejlepší podmínky k adaptaci na klimatické změny.

Na závěr si dovolím předložit tezi, že kumulovaný vliv pořadu Nedej se na ekologické podhoubí v české republice je enormní díky tomu, že téměř třicet let konstantně pomáhá lidem nazírat na hlubší souvislosti klimatického rozvratu. Aby tomu tak bylo dále záleží ve velké míře na režisérech pořadu, ale jak prokázala minulost, podpora veřejnosti je pro chod podobného pořadu klíčová. Občanská společnost může ukázat svou sílu a chuť stavět se klimatickým hrozbám čelem například tak, že vyjádří podporu na pomoc pořadu Nedej se, jeho přesunutí na lepší vysílací čas a výrobu upoutávek, aby naplnil své ambice stát se populárním pořadem na pomoc ochrany přírody, životního prostředí lidí.

POUŽITÉ POJMY

- Aktivista – člověk, kterému záleží na světě kolem a aktivně se zapojuje, aby ho proměnil. Lidé se snaží zlepšit například ochranu životního prostředí, politickou situaci, lidská práva nebo podmínky chovu zvířat. Po revoluci v roce 1989 měl tento pojem pozitivní konotaci, dnes má společensky negativní konotaci.
- Uhlobaron – člověk, který nelidsky zbohatl díky těžbě nebo spalování uhlí.
- Východoevropský oligarcha – termín pro obchodního nebo průmyslového magnáta ve Východní Evropě, především v postsovětských republikách, který rychle zbohatl po rozpadu SSSR.¹⁰⁴
- Klimatický systém – vysoce složitý systém se-stávající z pěti hlavních složek: atmosféry, hydro-sféry, kryosféry, povrchu země a biosféry, včetně vzájemných vztahů mezi nimi
- Globální oteplování – dlouhodobý nárůst průměrné teploty klimatického systému Země. Referuje jen to, že vyrovnanost příjmu a výdeje záření Zemí, která byla v posledních tisíciletích velmi dobrá, již přestala platit.

Pojem globální oteplování může vyvolávat dojem, že

- oteplování je rovnoměrné po celé Zemi,
- změna se týká vlastně jen teploty,
- že je to něco pozvolného
- a dost možná neškodného

Jenže změny jsou doopravdy

- velmi nerovnoměrné (Arktida se otepluje nejrychleji a dopady jsou již ohromné, pevniny se oteplují dvakrát rychleji než oceány...),
- týkají se zdaleka nejen teplot,
- rychlé ve srovnání s možností přizpůsobení
- v mnoha případech a místech škodlivé¹⁰⁵

¹⁰⁴ Východoevropský oligarcha. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDchodoevropsk%C3%BD_oligarcha.

¹⁰⁵ HOLLAN, Jan. *Pojmy vztahující se ke globální změně* [online].

- Počasí (povětrnostní poměry) - okamžitý stav v ovzduší na určitém místě. Je dáno stavem všech atmosférických jevů pozorovaných na určitém místě a v určitém krátkém časovém úseku nebo okamžiku.
- Variabilita klimatu – zahrnuje všechny změny klimatu, které trvají déle než jednotlivé povětrnostní události.
- Změna klimatu – změna klimatu odkazuje na změny, které přetrvávají delší dobu než procesy variability klimatu. Významná a neustálá změna ve statistickém rozložení povětrnostních poměrů probíhající v rozmezí od jednoho desetiletí po miliony let. Sousloví je legislativně definované v Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu: „taková změna klimatu, která je vázána přímo nebo ne-přímo na lidskou činnost měnící složení globální atmosféry a která je vedle přirozené variability klimatu pozorována za srovnatelný časový úsek“.
- Klimatický rozvrat – souhrnné označení pro všechny jevy, které doprovázejí současné změny klimatu. Jedná se o zvrát doposud existujících charakteristik. Malá změna ukazatele (průměrné teploty) znamená velké změny výskytu různých typů počasí. Pro lidská i přírodní společenství, která se vyvinula za podmínek značné stability klimatu, panující od konce doby ledové, to leckde již nyní znamená ohrožení, poškození, ne-li přímo zkázu. Jde o dostupnost vody, o produktivitu zemědělství, lesů a rybářství, o výskyt přílišného vedra nebo vlhkosti, o tvorbu a šíření jedovatého znečištění ovzduší, o geo-grafické rozšíření chorob, o škody z vichřic, záplav, povodní, sucha a požárů, hmyzích kalamit likvidujících lesy.
- Klimatická krize – toto sousloví zahrnuje širší dopady klimatické změny na naši společnost.
- Globální změna – označuje změny v planetárním měřítku v systému Země. Systém se skládá z půdy, oceánů, atmosféry, polárních oblastí, života, přírodních cyklů planety a hlubokých procesů Země. Tyto součásti se navzájem ovlivňují. Systém Země nyní zahrnuje lidskou společnost, takže globální změna se týká i rozsáhlých změn ve společnosti a následných dopadů na životní prostředí. Jedná se například o: velikost populace lidí, klima, hospodářství, využívání zdrojů, rozvoj energie, dopravu, komunikaci, využití půdy a pokryv krajiny, urbanizaci, globalizaci, atmosférickou cirkulaci, oceánskou cirkulaci, uhlíkový cyklus, dusíkový cyklus, vodní cyklus a další cykly, ztrátu mořského ledu, stoupání hladiny moře, potravní

sítě, biologická rozmanitost, masové vymírání, znečištění, zdraví, průmyslový rybolov a další.

- Skleníkový jev – vzniká tehdy, když je mezi dvěma tělesy různých teplot prostředí, které propouští záření teplejšího tělesa lépe než záření tělesa chladnějšího – které pohlcuje dlouhovlnné záření více než záření krátkovlnné. Takové prostředí je jak sklo, tak i zemská atmosféra.
- Skleníkový plyn - plyny, které pohlcují dlouhovlnné infračervené záření (s vlnovou délkou přes 3 μm) a vyskytují se v zemském ovzduší. Zejména vodní pára, dříve se vyskytující CO_2 , CH_4 , N_2O , O_3 a nově přidané halogenované uhlovodíky a SF_6 .
- CO_2eq – přepočítání všech skleníkových plynů na ekvivalentní množství CO_2 .
- Fosilní paliva – nerostná surovina, která vznikla v dávných dobách přeměnou odumřelých rostlin a těl za nepřístupu vzduchu. Řadí se sem především ropa, zemní plyn a uhlí. Fosilní průmysl – průmysl založený na těžbě a zpracování fosilního dědictví.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Fosilní palivo. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Fosiln%C3%AD_palivo.

BIBLIOGRAFIE

FORBES. *80 nejbohatších Čechů 2019* [online]. In: . CTZ: Forbes, MediaRey, 2020 [cit. 2020-06-04]. Dostupné z: <https://miliardari.forbes.cz/>

ALLAN, James, Oscar VENTER a James WATSON. Temporally inter-comparable maps of terrestrial wilderness and the Last of the Wild. *Scientific Data* [online]. 2017, 4(1) [cit. 2020-01-20]. DOI: 10.1038/sdata.2017.187. ISSN 2052-4463. Dostupné z: <http://www.nature.com/articles/sdata2017187>

ALLEN, Myles a Thomas STOCKER. Impact of delay in reducing carbon dioxide emissions. In: *Nature Climate Change* [online]. 2014, 4(1), s. 23-26 [cit. 2020-01-20]. DOI: 10.1038/nclimate2077. ISSN 1758-678X. Dostupné z: <http://www.nature.com/articles/nclimate2077>

BÁRTOVÁ, Eliška. Odpůrci parku? Byli a budou, říká Dejmal. In: *Aktuálně.cz* [online]. Economia, a.s. [cit. 2020-01-08]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/odpurci-parku-byli-a-budou-rika-dejmal/r~i:article:133849/>

Bedřich Moldan: Historie eko politiky ČR: Konference pro klima | Fridays for Future. In: *Konference pro klima* [online]. online: Fridays for future, 2019 [cit. 2020-08-01]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/496495500757521/videos/932454663835701>

BUREŠ, Jan. *Česká demokracie po roce 1989: institucionální základy českého politického systému*. Praha: Grada, 2012, s. 127-137. ISBN ISBN978-80-247-4283-0.

BUZKOVÁ, Petra. INTERPELACE poslankyně Petry Buzkové na ministra životního prostředí Františka Bendu. In: *Parlament České republiky* [online]. Poslanecká sněmovna, 1995 [cit. 2020-01-07]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t1517_00.htm

BYSTRĚČAN, Ivo. Dějiny neposlušnosti (3). In: - [online]. CZ: Česká televize, 2017 [cit. 2020-01-18]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/417235100161012-dejiny-neposlusnosti-3/>

ČESKÁ TELEVIZE;. *Česká televize: pořady* [online]. 2020 [cit. 2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/>

ČESKÁ NÁRODNÍ RADA. *Zákon o České televizi*. In: . Praha: Česká národní rada, 1991, ročník 1991, číslo 483. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=483&r=1991>

ČESKÁ TELEVIZE. Obora Radějov. In: *Nedej se* [online]. Česká televize, 2010 [cit. 2020-08-04]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/209562248420027/>

ČTK, EuroZprávy.cz. Slovensko zastavilo vyšetřování aktivistů Greenpeace, v kauze figurovali i dva Češi. *Eurozpravy.cz* [online]. CZ: INCORP, a. s., 2019 [cit. 2020-07-30]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/zahranicni/eu/256108-slovensko-zastavilo-vysetrovani-aktivistu-greenpeace-v-kauze-figurovali-i-dva-cesi/>

Do vedení jeskyní se dostali lidé, kteří se je před lety pokusili "zprivatizovat". In: EKOLIST. *Ekolist* [online]. BEZK, 2006 [cit. 2020-08-07]. ISSN 1802-9019. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/do-vedeni-jeskyni-se-dostali-lide-kteri-se-je-pred-lety-pokusili-quotzprivatizovatquot>

ELGAR, Edward. *Environment and Democracy in the Czech Republic: The Environmental Movement in the Transition Process*. 1. Edward Elgar Pub, 2004, 195 s. ISBN 9781858988764, 978-1858988764.

Fosilní palivo. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2020-08-07]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Fosiln%C3%AD_palivo

Global Climate Change: Evidence: Global temperature. *Global Climate Change: Evidence.: NASA Global Climate Change and Global Warming: Vital Signs of the Planet* [online]. USA: Jet Propulsion Laboratory / National Aeronautics and Space Administration, 2020 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://climate.nasa.gov/vital-signs/global-temperature/>

Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty. In: [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield (eds.) [online]. USA: Intergovernmental Panel on Climate Change., 2019, s. 630 [cit. 2020-01-20]. ISBN -. ISSN -. Dostupné z: https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2019/06/SR15_Full_Report_High_Res.pdf
HARARI, Yuval N. *Sapiens: stručné dějiny lidstva*. V nakladatelství Leda vydání třetí. Voznice: Leda, 2018, s. 45. ISBN 978-80-7335-569-2.

HOLLAN, Jan. *Pojmy vztahující se ke globální změně* [online]. In: . Pedagogická fakulta MU [cit. 2020-08-04]. Dostupné z: <http://amper.ped.muni.cz/gw/pojmy.html#1.7.Glob%C3%A1ln%C3%AD%20klimatick%C3%BD%20rozvrat>

How Much More Will Earth Warm?: ©2007 IPCC WG1 AR-4. *Nasa earth observatory* [online]. -: -, - [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://earthobservatory.nasa.gov/features/GlobalWarming/page5.php>

How the oil majors have spent \$1Bn since Paris on narrative capture and lobbying on climate. *Influence map* [online]. -: -, 2019 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://influencemap.org/report/How-Big-Oil-Continues-to-Oppose-the-Paris-Agreement-38212275958aa21196dae3b76220bddc>

HULAC, Benjamin. Tobacco and Oil Industries Used Same Researchers to Sway Public: As early as the 1950s, the groups shared scientists and publicists to downplay dangers of smoking and climate change. In: *POLICY & ETHICS* [online]. 2020 SCIENTIFIC AMERICAN, A DIVISION OF SPRINGER NATURE AMERICA, INC., 2016 [cit. 2020-

08-08]. Dostupné z: <https://www.scientificamerican.com/article/tobacco-and-oil-industries-used-same-researchers-to-sway-public/>

IDNES.CZ. Miliardářova oplocená obora právně neexistuje, úředníci udělali chybu. In: *IDnes.cz* [online]. MAFRA, a.s., 2016 [cit. 2020-06-04]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/obora-radejov-pravne-neexistuje-leos-novotny-chyba-urednici.A181020_434229_brno-zpravy_krut

Inertia in Climate Systems. *Climate Change 2001: Synthesis Report* [online]. -: IPCC, 2001 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://archive.ipcc.ch/ipccreports/tar/vol4/011.htm>

JANUŠ, Jan. *Nejvyšší správní soud definoval veřejný zájem* [online]. In: . [cit. 2020-08-08]. Dostupné z: <https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-59909370-nejvyssi-spravni-soud-definoval-verejny-zajem>

KOHOUT, Martin. *Česká cesta* [online]. In: . CZ: MasterFilm, 2015 [cit. 2020-08-04]. Dostupné z: <https://dafilms.cz/film/9866-ceska-cesta>

KOUTECKÝ, Pavel. *Zánik Československa v parlamentu* [online]. In: . [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://dafilms.cz/film/4152-zanik-ceskoslovenska-v-parlamentu>

KOVÁŘ, Pavel. *POHNUTÉ OSUDY: Ekologický reportér Velek utonul za záhadných okolností* [online]. 2015, (-), - [cit. 2020-08-01]. Dostupné z: <http://ldvk.cz/xKU>

KUBALA, Radek. Obora Radějov: Adrenalinový výlet do reálnokapitalismu. *Deník referendum* [online]. Vydavatelství Referendum s.r.o., 2015 [cit. 2020-06-04]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/20523-obora-radejov-adrenalinovy-vylet-do-realkapitalismu>

MAREK, Martin. Liknavá ochrana přírody. In: *Nedej se* [online]. Česká televize, 2019 [cit. 2020-06-05]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/219562248410015-liknava-ochrana-prirody/>

MLD. Na věž chvaletické elektrárny vylezli aktivisté, protestují proti dalšímu provozu. In: *ČT24* [online]. Česká televize [cit. 2020-05-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1925870-na-vez-chvaleticke-elektrarny-vylezli-aktiviste-protestuji-proti-dalsimu-provozu>

Nature's Dangerous Decline 'Unprecedented' Species Extinction Rates 'Accelerating'. In: *Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES)* [online]. Paris: IPBES, 2019, s. 12 [cit. 2020-01-20]. ISBN -. ISSN -.

Nedej se - ekoteroristé útočí. *Archiv ČT* [online]. CZ: -, 2017 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/217562248430023-ekoteroristi-utoci/>

NOVÁKOVÁ, Hana. *Přírodovědný film, jaký není a měl by být*. Praha, 2017.. Diplomová práce. AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE FILMOVÁ A TELEVIZNÍ FAKULTA. Vedoucí práce RNDr. MgA. Alice Růžičková.

PITHART, Petr. První dekáda, 1989–1999: Když podrbeš na zádech mne, podrbu i já tebe. Ale nejdřív si to tu rozparcelujeme. In: *Deník N* [online]. N Media a.s., 2019 [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: <https://denikn.cz/231158/prvni-dekada-1989-1999-kdyz-podrbes-na-zadech-mne-podrbu-i-ja-tebe-ale-nejdziv-si-to-tu-rozparcelujeme/?cst=99473d4dcfce826a5c08b6cdeb141860c22f0adf>

Policie navrhne obžalovat aktivisty Greenpeace. Viní je z poškození věže elektrárny Chvaletice. In: *ČT24* [online]. Praha: ČT, 2019 [cit. 2020-07-03]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2848025-policie-navrhne-obzalovat-aktivisty-greenpeace-vini-je-z-poskozeni-veze-elektrarny>

POTŮČEK, Jan. Anketa Ropák & Zelená perla. In: *Anketa o anti ekologický výrok* [online]. Děti země, 1995 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.ropak.detizeme.cz/sluzby/41-koreny-ropackeho-hnuti.html>

PŘÍSPĚVATELÉ WIKIPEDIE. I, Robot (film). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2020-08-08]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/I,_Robot_\(film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/I,_Robot_(film))

PŘÍSPĚVATELÉ WIKIPEDIE. Martin Marek (aktivista). In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_\(aktivista\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Marek_(aktivista))

Režisér Karel Vachek o reklamokracii a principu tunelování. In: *Čítárny knihy - youtube* [online]. 2014 [cit. 2020-08-02]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=zwVWDMePnTI>

Roční zpráva o provozu ES ČR. In: *Energetický regulační úřad* [online]. CZ, s. 48 [cit. 2020-07-02]. Dostupné z: http://www.eru.cz/documents/10540/4580207/Rocni_zprava_provoz_ES_2018.pdf

Rozhovor s Martinem Markem: Příloha bakalářské práce. 2020.

Rozhovor s Pavlem Bezouškou: Příloha bakalářské práce. 2019.

Rozhovor s Petrem Kubickou. Příloha bakalářské práce. 2020.

SAGAN, Carl. *Cosmos*. New York: Random House, 1980. ISBN 978-0394502946. Stanislav Brunclík. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2020-08-4]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Stani%20slav_Bruncl%20%ADk

STEM. Češi se obávají změn klimatu a podporují uhlíkovou neutralitu. Mají ale strach z dopadů na českou ekonomiku. In: *STEM.cz* [online]. Praha: Stem, 2020 [cit. 2020-04-08]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/cesi-se-obavaji-zmen-klimatu-a-podporuji-uhlikovou-neutralitu-maji-ale-strach-z-dopadu-na-ceskou-ekonomiku/>

Summary for Policymakers. In: *Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to*

the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty. In: *[Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield (eds.)]* [online]. Geneva, Switzerland: World Meteorological Organization, 2018, s. 32 [cit. 2020-01-20]. ISBN -. ISSN -.

ŠÁLEK, Marek. KUPTE SI MACOCHU. In: *Respekt* [online]. Praha: Economia, a.s. [cit. 2020-01-07]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/1995/3/kupte-si-macochu>
The New Plastics Economy: Rethinking the future of plastics. In: NEUFELD, Len, Fabienne STASSEN, Ruth SHEPPARD, Terry GILMAN, Kamal KIMAOUI, Yoren GEROMIN a Sarah CHURCHILL-SLOUGH. *Industry Agenda* [online]. CH-1223 Cologne/Geneva Switzerland: World Economic Forum, 2016, s. 36 [cit. 2020-01-20]. ISBN -. ISSN -.

Tipping points in the climate system. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2020 [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Tipping_points_in_the_climate_system&oldid=936003431

TRUČHLÁ, Helena. Stránku urážející ekology spravuje tvůrce facebookové image Tykačovy elektrárny. In: *Aktuálně.cz* [online]. CZ: Economia, a.s., 2020 [cit. 2020-16-02]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/profil-elektrarny-chvaletice-spravuje-stejny-clovek-jako-str/r~edf388ba346511ea858fac1f6b220ee8/>
Vědecký konsenzus o změně klimatu. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2020-08-10]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C4%9Bdeck%C3%BD_konsenzus_o_zm%C4%9Bn%C4%9B_klimatu

Veřejný zájem. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2020-08-08]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ve%C5%99ejn%C3%BD_z%C3%A1jem

VOPÁLENSKÁ, Lucie. Celá 90. léta se ochrana přírody považovala za něco, co jen brzdí ekonomiku, míní botanik Pyšek. In: *Český rozhlas Plus* [online]. Český rozhlas [cit. 2020-07-23]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/cela-90-leta-se-ochrana-prirody-povazovala-za-neco-co-jen-brzdi-ekonomiku-mini-7893555>

VRB, ČTK. Další výhra Pavla Tykače: ČEZ prodá Chvaletice jeho firmě, Křetínský neuspěl. In: *E15* [online]. CZECH NEWS CENTER, 2013 [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/dalsi-vyhra-pavla-tykace-cez-proda-chvaletice-jeho-firme-kretinsky-neuspel-967241>

Východoevropský oligarcha. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2020-08-07]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDchodoevropsk%C3%BD_oligarcha

WARD, Peter a Joe KIRSCHVINK. *A New History of Life: The Radical New Discoveries about the Origins and Evolution of Life on Earth*. 2. USA: Bloomsbury Publishing; Reprint edition (August 2, 2016), 2016. ISBN 978-1608199105.

Water peace security: THE GROWING WATER CRISIS INCREASINGLY POSES A THREAT TO: ECOSYSTEMS, LIVELIHOODS AND SECURITY [online]. Netherlands: Ministry of Foreign Affairs of the Netherlands, - [cit. 2020-01-20]. Dostupné z: <https://www.waterpeacesecurity.org/>

ZATLOUKAL, Jiří. DIKTÁTOR Z RADĚJOVA. PO BYZNYSU SI MUSÍTE SVĚT ZNOVU SROVNAT V HLAVĚ, ŘÍKÁ NOVOTNÝ SENIOR. *Euro* [online]. © 2020 Mladá fronta a. s., 2018 [cit. 2020-08-04]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/byznys/diktator-z-radejova-po-byznysu-si-musite-svet-znovu-srovnat-v-hlave-rika-novotny-senior-1415032>

ZEMAN, Jan. *Krutý a kouzelný Moravský kras* [online]. 2006 [cit. 2020-01-07]. Dostupné z: <http://www.halonoviny.cz/articles/view/8472280>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 - Současná podoba webu Nedej se. Na úvodní straně vidíme poslední vysílané pořady v rámci hodinového bloku, vysílaného 12.1.2020 na ČT2. Pořad „Nedej se!“ je zde psán jako „Nedej se“.....	34
Obrázek 2 - Josef Velek ve své reportáži z konce 80. let o čistírnách odpadních vod.	17
Obrázek 3 - Ukázka z dobové znělky, kterou vytvořil Pavel Bezouška.	20
Obrázek 4 - Václav Klaus (ODS, vlevo) se v roce 1992 stává prvním předsedou vlády ČR a do funkce ministra životního prostředí dosazuje Františka Bendu (KDS, uprostřed). Ministr Benda na obrázku podepisuje papír.	22
Obrázek 5 - Václav Klaus v ORF dne 12. 11. 1989. Pořad byl natáčen v zahraničí, po pádu Berlínské zdi. Většina lidí nesměla v té době odcestovat. Klaus, tehdy pracující v Prognostickém ústavu Československé akademie věd, vycestovat směl. V ORF kritizoval probíhající reformy států východního bloku. V roce 1992 se stává předsedou vlády ČR, v letech 2003-2013 působí ve funkci prezidenta ČR.	23
Obrázek 6 - Miloš Zeman, člen Prognostického ústavu Československé akademie věd v letech 1990-1993, prezident ČR v letech 2013-2020. Zachycen s cigaretou při debatě o kácení stromů na návštěvě Šumavy, dva měsíce před založením SPZ. Pro pořad Nedej se tehdy pronesl: „Víte, já nechci o těch vědcích říkat, že jsou pitomí, protože jsem bytostně slušný člověk.“ Dále uvedl: „Jenom bych rád připomněl, že zaprvé já sám nikam nekandiduji, neucházím se o žádnou funkci, a dokonce už nejsem členem žádné politické strany.“	25
Obrázek 7 - Překvapená Rada České republiky pro televizní a rozhlasové vysílání přemýšlí, jak se vykroutit ze situace, kdy vydává kritické stanovisko k pořadu, který nikdo z ní neviděl. Nad celou scénérií bdí obraz tehdejšího prezidenta Václava Havla, který spolupracoval s Prognostickým ústavem Československé akademie věd.	27
Obrázek 8 Miloš Zeman a Václav Klaus podepisují opoziční smlouvu oficiálně nazvanou: „Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice“. Zdroj: ČTK...30	
Obrázek 9 První záběr pořadu Nedej se – Patagonie.	48
Obrázek 10 Pavel Bezouška ve svém snímku Nedej se – Patagonie ukazuje, jakým způsobem jedli tamní Indiáni klasickou pochoutku.....	54
Obrázek 11 Arnold Schwarzenegger, profesionální vegan, mluví k zástupcům zemí světa a nutnosti snížit emise CO ₂	Chyba! Záložka není definována.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Přehled posledních deseti vysílaných dílů občanských novin.....	35
Tabulka 2 Přehled stopáže a časové náročnosti jednotlivých pořadů.....	36

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Rozhovor s Pavlem Bezouškou

Příloha II: Rozhovor s Martinem Markem

Příloha III: Rozhovor s Petrem Kubicou